

ხელნაწერის უფლებით

ა(ა)იპ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალიური
მართლმადიდებელი ეკლესიის თბილისის სასულიერო აკადემია
და სემინარია

ბიბლესტიკა, მოდული ა) ძველი აღთქმა

ცოტნე ჩხეიძე

**ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთა სიმბოლური
ქმედებების საღვთისმეტყველო ანალიზი**

თეოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარმოდგენილი ნაშრომის

სადისერტაციო მაცნე

თბილისი

2019

ნაშრომი შესრულებულია ა(ა)იპ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალიური მართლმადიდებელი ეკლესიის თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის ბიბლესტიკის კათედრაზე; მიმართულება – ბიბლესტიკა, მოდული ა) ძველი აღთქმა.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: **რუსთავის მიტროპოლიტი იოანე (გამრეკელი),**

თეოლოგიის დოქტორი, პროფესორი, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი.

შემფასებლები:

1. არქიდიაკონი **დემეტრე (დავითაშვილი),**
თეოლოგიის დოქტორი, პროფესორი.
2. **ირაკლი ორჟონია,**
თეოლოგიის დოქტორი.

დისერტაციის დაცვა შედგება 2019 წლის 13 ივნისს, 12 საათზე საქართველოს საპატრიარქოში, ა(ა)იპ საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალიური მართლმადიდებელი ეკლესიის თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე.

მისამართი: მეფე ერეკლე II-ის მოედანი № 1.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალიური მართლმადიდებელი ეკლესიის თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო მაცნე დაიგზავნა 2019 წლის 16 მაისს.

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი: დეკანოზი ბიძინა გუნია,

ფილოლოგიისა და თეოლოგიის დოქტორი, პროფესორი, გელათის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი.

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

სადისერტაციო ნაშრომში განხილულია ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებები**.

წინასწარმეტყველნი იყვნენ ზემთაგონებული პიროვნებები, რომლებიც ხალხს ღვთის განგებასა და ნებას აუწყებდნენ. ისინი მოწოდებულნი იყვნენ, ეზრუნათ ძველი აღთქმის ეკლესიის წევრების რელიგიურ-ზნეობრივ სიწმინდეზე. თუმცა ზოგჯერ ებრაელი ხალხი სულიერად ისე ეცემოდა, რომ წინასწარმეტყველთა სიტყვებს სრულებით აღარ უსმენდა. აღნიშნულ შემთხვევაში უფალი წინასწარმეტყველებს ერის დასამოდვრად **სიმბოლური ქმედებების** აღსრულების კურთხევას აძლევდა. ისინი კი შემოქმედის ბრძანებას ემორჩილებოდნენ. დასასრულ, წინასწარმეტყველნი თავიანთ **სიმბოლურ ქმედებებს** განუმარტავდნენ ხალხს.

სიმბოლური ქმედება არის ბოლო დროს შექმნილი ტერმინი, რომელიც ღვთის ნებისა და განგების გადასაცემად, ამა თუ იმ წინასწარმეტყველის განსაკუთრებული სახის ქმედებას მიემართება¹. აღნიშნული ქმედებები ბიბლიაშია აღწერილი.

სიმბოლურ ქმედებათა არსებითი ნაწილი ძველი აღთქმის (განსაკუთრებით საწინასწარმეტყველო) წიგნებშია წარმოდგენილი. ამგვარ ქმედებებს მიეკუთვნება: ოსეს პირველი და მეორე ქორწინება, ესაიას განმოსილი სიარული, სელის სარტყელთან და უღელთან დაკავშირებული ისტორიები იერემია წინასწარმეტყველის წიგნში, ეზეკიელის მიერ აგურზე გამოსახული იერუსალიმის ალყა, ზაქარიას მიერ მღვდელმთავარ ისუს დაგვირგვინება და სხვ.

¹ ტერმინ **სიმბოლურ ქმედებას** (რუს. символическое действие, ინგლ. symbolic action/act, გერმ. symbolische Handlung) მრავალი ღვთისმეტყველი და მეცნიერი იყენებს, მაგ.: მთავარეპ. იოანე (სმირნოვი) („Пророк Захария“ (1872 წ.); „Пророк Осия“ (1873 წ.), ეპ. პალადი (პიანკოვი) („Толкование на св. пророковъ Осию и Иоила“ (1872 წ.); „Толкование на книгу святого пророка Захарии“ (1876 წ.), დეკ. ალექსანდრე მენი („Исагогика“, ტ. II (2000 წ.); „Библиологический Словарь“, ტ. III (2002 წ.), გ. ფონ რადი („Old Testament theology“, ნაწ. II (1965 წ.) და სხვ. აღნიშნული ტერმინი, ასევე, გამოიყენება „ლოპუხინის მემკვიდრეების“ მიერ გამოცემული ბიბლიის განმარტებების არაერთ ტომში, ოქსფორდის უნივერსიტეტის დეპარტამენტის „Oxford University Press“-ის გამოცემულ სახელმძღვანელოში: „The Oxford handbook of the Prophets“ (2016 წ.) და ა. შ.

თანამედროვე მდგომარეობა საკვლევ საკითხთან დაკავშირებით ასეთია: წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებებისადმი** მიძღვნილი კომპლექსური ხასიათის ნაშრომები მართლმადიდებელი ეკლესიის გარეთ მყოფი მკვლევრების ავტორობითაა ცნობილი. ისინი არ ითვალისწინებენ წმინდა მამების ეგზეგეზას, **სიმბოლური ქმედების** რაობის შესახებ სხვადასხვა თვალსაზრისს გამოთქვამენ და ამ ბიბლიურ ეპიზოდებს თვითნებურად განმარტავენ.

ყოველივე ზემოთქმული აღნიშნულ საკითხს მეტად ბუნდოვანს ხდის. ტერმინ **სიმბოლურ ქმედებას** იყენებენ მართლმადიდებელი ეკლესიის ღვთისმეტყველები (მაგ.: რუსეთსა და საქართველოში). აქედან გამომდინარე, საჭიროა ისეთი ნაშრომის წარმოდგენა, რომელშიც წმინდა მამათა სწავლების შუქზე იქნება ჩამოყალიბებული **სიმბოლური ქმედების** რაობა და მათივე მოძღვრების ჭრილში განიმარტება სათანადო ბიბლიური ეპიზოდები.

სადისერტაციო ნაშრომი დაფუძნებულია წმინდა მამათა სწავლებაზე.

სადისერტაციო თემის განხილვამდე მიზანშეწონილად მივიჩნევთ, რომ მკითხველმა საკმარისი ინფორმაცია მიიღოს წინასწარმეტყველთა შესახებ, წარმოდგენა შეექმნას მათ დანიშნულებაზე, თვისებებზე, წინასწარმეტყველების სახეებზე და ა. შ. ამისთვის ნაშრომში ცალკე თავია გამოყოფილი. წინასწარმეტყველების სახეების განხილვისას ყურადღება მახვილდება მოქმედებით წინასწარმეტყველებაზე, რადგან **სიმბოლური ქმედება** სწორედ ამ სახის წინასწარმეტყველებას მიეკუთვნება.

სიმბოლური ქმედების ძველალექსიკონური მაგალითების განმარტებების გაცნობამდე მნიშვნელოვანია, რომ მკითხველმა იცოდეს მისი რაობა. აღნიშნულ საკითხს ნაშრომში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა.

ზემოთ ნახსენები ქმედებები დაკავშირებულნი არიან შემდეგ წინასწარმეტყველებთან: აქია, სამეა, ელისე, ოსე, ესაია, იერემია, ეზეკიელი და ზაქარია. პირველი სამი წინასწარმეტყველის **სიმბოლურ ქმედებათა** განხილვა ერთ თავში არის განთავსებული, სხვებისთვის კი ცალკე თავებია გამოყოფილი. თითოეული მათგანი იწყება **სიმბოლური ქმედებების** აღმასრულებელი წინასწარმეტყველის შესახებ ზოგადი ცნობებით. აქ, ძირითადად, განიხილება წინასწარმეტყველის ვინაობა და მისი სამოღვაწეო ეპოქა. ამის შემდეგ ნაშრომი გადადის **სიმბოლური ქმედებების** საღვთისმეტყველო ანალიზზე.

ნაშრომში განხილულია უცხოენოვანი ბიბლიების ყველა საჭირო ტერმინი და იკითხვის. ეს აადვილებს წმინდა მამათა ეგზეგეზის

სწორად აღქმას და ხელს უწყობს **სიმბოლურ ქმედებათა** საღვთისმეტყველო შინაარსის სიღრმისეულ შესწავლას.

თემის აქტუალობა

წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებანი**, როგორც წმინდა წერილის ორგანული ნაწილი, ყოველთვის იყო წმინდა მამათა და ბიბლიის ნებისმიერი მკვლევრის შესწავლის საგანი. ამას მოწმობს ჯერ კიდევ V საუკუნეში არსებული გაუკუღმართებული აზრი ოსე წინასწარმეტყველის მიერ მეძავის ცოლად მოყვანის ფაქტის ნამდვილობასთან დაკავშირებით (აღნიშნული მოსაზრება ნახსენებია და უარყოფილია წმინდა კირილე ალექსანდრიელისა და ნეტარი თეოდორიტეს ეგზეგეტიკურ ნაშრომებში). ამავე სახის მოწმობას წარმოადგენს დასახელებულ საუკუნეში არსებული კითხვა: რატომ გაიმეორა სამეა წინასწარმეტყველმა აქიას **სიმბოლური ქმედება**? ამასთან, ეკლესიის მამათა განმარტებები საფუძვლიან აზრს გვიჩენს, რომ ეგზეგეტები წინასწარმეტყველთა აღნიშნულ ქმედებებს გამოარჩევდნენ განსაკუთრებული თავისებურებით.

XX ს-ში ბიბლიის უცხოელმა მკვლევრებმა (გერმანელებმა, ფრანგებმა, ინგლისელებმა და ა. შ.) წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებების** რაობის შესახებ გამოთქვეს მრავალი მოსაზრება. თეოლოგები თავიანთ ნაშრომებში აღნიშნულ საკითხს სხვადასხვა თვალთახედვით განიხილავდნენ და **სიმბოლურ ქმედებებს** არაერთი კუთხით აანალიზებდნენ.

წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებების** შინაარსის გაგება, მათი უჩვეულო ხასიათის გამო, ხშირად საკმაოდ რთულია. რამდენადაც წმინდა წერილის მნიშვნელობა დროის მდინარეებასთან ერთად არ მცირდება, ხსენებული ბიბლიური ეპიზოდების შესწავლა ინარჩუნებს აქტუალობას ყოველი ეპოქის ადამიანისთვის.

სადისერტაციო თემის აქტუალობას ისიც განსაზღვრავს, რომ **სიმბოლური ქმედებები** შესულია მრავალი ქვეყნის სასულიერო სასწავლებლების სასწავლო პროგრამაში, მათ შორის თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის ძველი აღთქმის საგნის სილაბუსებში. ასე რომ, აღნიშნული ბიბლიური ეპიზოდები

² იხ. Блаженный Феодорит Кирский, Творения, ч. 1, Свято-Троицкая Сергиева лавра, 1905, стр. 378.

სადღვთისმეტყველო ფაკულტეტის სტუდენტების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შესწავლის საგანია.

კვლევის ძირითადი მიზანი და ამოცანები

სადღვთისმეტყველო ნაშრომის მიზანია ძველი აღთქმის წიგნებში აღწერილ **სიმბოლურ ქმედებათა** საღვთისმეტყველო ანალიზი.

აღნიშნული მიზნის მისაღწევად ჩვენ წინაშე დგას შემდეგი ამოცანები:

1) განისაზღვროს ტერმინ **სიმბოლური ქმედების** მნიშვნელობა და ამის საფუძველზე დადგინდეს, ძველი აღთქმის რომელ ბიბლიურ ეპიზოდებს შეიძლება მიემართოს აღნიშნული ტერმინი.

2) განვიხილოთ თითოეული **სიმბოლური ქმედების** შემსრულებელი წინასწარმეტყველის ვინაობა, სამოღვაწეო ეპოქა და გეოგრაფიული არეალი.

3) ტექსტოლოგიურად გამოვიკვლიოთ აღნიშნული ბიბლიური ეპიზოდები გარკვეულ დონემდე (უმთავრესი ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმ უცხოენოვანი ბიბლიური ტექსტების იკითხვისებზე და ტერმინთა მნიშვნელობებზე, რომლებსაც განმარტებისას ეყრდნობიან ან განიხილავენ წმინდა მამები).

4) სიღრმისეულად გამოვიკვლიოთ წმინდა მამათა ყველა ხელმისაწვდომი განმარტება **სიმბოლურ ქმედებებთან** დაკავშირებით. ამასთან, უნდა გავითვალისწინოთ იმ რაბინთა და ბოლო დროის თეოლოგთა მოსაზრებები, რომლებიც არ ეწინააღმდეგებიან ეკლესიის ეგზეგეტიკა განმარტებებს.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე და ძირითადი შედეგები

სადღვთისმეტყველო ნაშრომში წმინდა მამათა ეგზეგეზაზე დაყრდნობით არის განხილული **სიმბოლური ქმედების** რაობა. ეკლესიის ეგზეგეტიკა ნააზრევის წარმოჩენის საშუალებით ხაზი გაესვა **სიმბოლური ქმედების** თავისებურებებს, ჭეშმარიტ ფუნქციებსა და მნიშვნელობას.

ჩვენ ჩამოვაცალიბეთ ზემოხსენებული ტერმინის ისეთი განსაზღვრება, რომელიც არ არის წინააღმდეგობაში წმინდა წერილის ეკლესიურ გაგებასთან და ამავდროულად გამოხატავს აღნიშნულ ბიბლიურ ეპიზოდთა სპეციფიკას. სწორედ მიღებული განსაზღვრების საფუძველზე დადგინდა, თუ რამდენი **სიმბოლური ქმედებაა** ძველ აღთქმაში.

ნაშრომში თავმოყრილია და ეკლესიის ეგზეგეტიკა ნააზრევზე დამყარებით განმარტებულია ძველი აღთქმის წიგნებში აღწერილი ყველა **სიმბოლური ქმედება**. კვლევისას გამოვლინდა **სიმბოლური ქმედების** განსაკუთრებული მაგალითებიც³.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები

სადისერტაციო ნაშრომში გამოყენებულია კვლევის სინთეზურ-ანალიზური და შედარებითი მეთოდები.

აღნიშნული ბიბლიური ეპიზოდების კვლევა ორი მიმართულებით მიმდინარეობს: ტექსტოლოგიურად და თეოლოგიურად. **სიმბოლურ ქმედებებს** ანალიზი მუხლობრივად უკეთდება.

წმინდა წერილის ძირითად ტექსტად აღებული გვაქვს ძველქართულენოვანი ბიბლიის 2015 წლის გამოცემა, რომელიც ყველა არსებული რედაქციისა და ნუსხის მიხედვით მოამზადა პროფესორმა ე. ჭელიძემ. ამასთან, საჭიროებისამებრ ვიმოწმებთ ოშკის, გელათის, იერუსალიმის, საბას და ბაქარის ბიბლიებს. ახალქართული ბიბლიის ტექსტს საქართველოს საპატრიარქოს 1989 წლის გამოცემიდან მოვიხმობთ.

ბიბლიური ტექსტის (ტერმინების, პარალელური იკითხვისების) კვლევა, ძირითადად, ხორციელდება ძველი აღთქმის უცხოენოვანი ტექსტების ავტორიტეტული გამოცემების საშუალებით. სეპტუაგინტას ვიმოწმებთ ა. რალფსისეული გამოცემიდან, გამონაკლისის სახით – ვატიკანის კოდექსიდან (Vat.gr.1209), ებრაულენოვანი ბიბლიის ტექსტს კი შტუტგარტის (Biblia Hebraica Stuttgartensia) გამოცემიდან. ვულგატას ვიმოწმებთ რ. ვებერის, ბ. ფიშერის, ჯ. გრიბომონთის, ჰ. ფ. დ. სპარქსის და ვ. თილეს რედაქციიდან, ხოლო მეფე ჯეიმსის ბიბლიას – ბ. ბლეინის გამოცემიდან. სლავური ბიბლიის ტექსტი მოგვყავს 1900 წლის „ელისაბედისეული“ ბიბლიის მიხედვით მომზადებული გამოცემიდან, ხოლო წმინდა წერილის რუსული ტექსტი – რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის სინოდალური თარგმანიდან. ამასთან, საჭიროებისამებრ, ვითვალისწინებთ წმინდა მამათა ჩვენ მიერ განსახილველ ეგზეგეტიკურ ნაშრომებში ასახული ტექსტის თავისებურებებსაც. აქვე დავძენთ, რომ წმინდა წერილის სხვადასხვაენოვანი ტექსტის (მასორეტიული ბიბლია, სეპტუაგინტა, ვულგატა და სხვ.) ანალიზი ჩვენთვის, ძირითადად, იმდენადაა

³ იხ.: 4 მფე. 13. 14-19; იერ. 51. 59-64; ზაქ. 6. 9-15.

მნიშვნელოვანი, რამდენადაც ეს წმინდა მამათა განმარტებების სიღრმისეულად გაგებისთვისაა აუცილებელი.

ბიბლიური ტექსტის საღვთისმეტყველო ანალიზი არსებითად ხორციელდება ეკლესიის მამების განმარტებების საფუძველზე, რომლებიც მათ ეგზეგეტიკურ შრომებშია დაცული. აღნიშნული განმარტებები წინამდებარე სადოქტორო ნაშრომში მიმოხილულია სისტემურად. ამასთან, განვიხილავთ ბოლო დროის კომენტატორთა თვალსაზრისებს. აღნიშნულს გარკვეულ შემთხვევებში ვურთავთ რაბინთა განმარტებებსაც (ამ უკანასკნელს, უმთავრესად, წარმოვადგენთ ნეტარი იერონიმეს ეგზეგეტიკური ნაშრომებიდან). სადისერტაციო ნაშრომში ხორციელდება წარმოდგენილი განმარტებების ურთიერთშედარება.

სიმბოლური ქმედებები თავდაპირველად განიმარტება ერის ისტორიულ მომავალთან მიმართებით, შემდეგ (თუ ეს შესაძლებელია) – მესიანისტურად, ბოლოს კი (გარკვეულ შემთხვევებში) – სწავლამოდვრებითი კუთხით.

ნაშრომის თეორიული ღირებულება

სიმბოლური ქმედებების განმარტებები გაბნეულია სხვადასხვა ეგზეგეტიკურ შრომაში. წინამდებარე ნაშრომი ძველი აღთქმის წიგნებში აღწერილ **სიმბოლურ ქმედებათა** სიღრმისეული შინაარსის შესწავლის ნებისმიერი მსურველისთვის ხელმისაწვდომს ხდის ყველა საჭირო მასალას. ამასთან, აქ აღნიშნული განმარტებები გაანალიზებულია, შეჯამებულია და სისტემურადაა თავმოყრილი. მკითხველს შესაძლებლობა ეძლევა, რომ გაეცნოს ეკლესიის მამათა (წმინდა კირილე ალექსანდრიელი, წმინდა იოანე ოქროპირი, წმინდა ეფრემ ასური, ნეტარი იერონიმე, ნეტარი თეოდორიტე და სხვ.) კომენტარებს ზემოაღნიშნულ ბიბლიურ ეპიზოდებთან დაკავშირებით და შეადაროს ისინი ბოლო დროის მკვლევართა ნააზრევთან. იგი, ასევე, გაეცნობა **სიმბოლურ ქმედებებთან** დაკავშირებული სხვადასხვაენოვანი ბიბლიური ტექსტების (სეპტუაგინტა, ვულგატა, მასორეტული ბიბლია და სხვ.) პარალელურ იკითხვისებს, გაიგებს მათ ურთიერთმიმართებას და შეისწავლის არაერთი ტერმინის მნიშვნელობას. გარდა ამისა, სადისერტაციო ნაშრომი დიდ დახმარებას გაუწევს მათ, ვინც სალოსის ფენომენის შესწავლითაა დაინტერესებული და იკვლევს, თუ სად ვლინდება აღნიშნული სახის ღვაწლი ბიბლიაში.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა

ჩვენ მიერ ჩამოყალიბებული **სიმბოლური ქმედების** დეფინიცია მკითხველს შესაძლებლობას აძლევს, რომ მსგავსი სახის ქმედებები იმიოს ძველი აღთქმის მიღმა, მაგ.: წმინდანთა (ძირითადად, სალოსების) ცხოვრებაში და გააცნობიეროს მათი მოღვაწეობის განსაკუთრებული ფორმა. ამასთან, ნაშრომით მიღებული ცოდნა მკითხველს დაეხმარება, რათა ერთმანეთისაგან გაარჩიოს ღვთის მსახურთა და თვითმარქვეა მოღვაწეთა **სიმბოლური ქმედებები**. ნაშრომში მიღებული შედეგები, შესაძლოა, გამოყენებულ იქნეს ძველი აღთქმის სალექციო კურსებში.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა

სადისერტაციო ნაშრომი შეიცავს ანოტაციას (ქართულ და ინგლისურ ენებზე), შესავალს, ძირითად ნაწილს, დასკვნას და გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხას. ნაშრომის ძირითადი ნაწილი დაყოფილია რვა თავად. თითოეული მათგანი დანაწევრებულია თემატურად. ნაშრომი აღჭურვილია შესაბამისი მითითებებითა და ბიბლიოგრაფიული მასალით.

ნაშრომის მოცულობა 250 ნაბეჭდი გვერდია. აქედან ანოტაციას ეთმობა 4 გვერდი, შესავალს – 16 გვერდი. ძირითადი ნაწილი მოიცავს 213 გვერდს, ხოლო დასკვნა – 6 გვერდს. ნაშრომს ახლავს გამოყენებული წყაროებისა და ლიტერატურის სია.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

შესავალი იწყება ზოგადი ხასიათის მსჯელობით **სიმბოლური ქმედების** რაობის შესახებ, შემდეგ კი მასში განიხილება: სადისერტაციო თემის აქტუალობა, თანამედროვე მდგომარეობა საკვლევ საკითხთან დაკავშირებით, კვლევის საგანი, კვლევის ძირითადი მიზანი და ამოცანები, ნაშრომის მეცნიერული სიახლე და ძირითადი შედეგები, კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები, ნაშრომის თეორიული ღირებულება და პრაქტიკული მნიშვნელობა. შესავალი სრულდება გამოყენებული ლიტერატურის მიმოხილვით.

I თავი. წინასწარმეტყველთა შესახებ.

ძველი აღთქმის მამათმთავრები, მოსე და სხვა წინასწარმეტყველნი იყვნენ ღვთისგან გამორჩეული ადამიანები. მათი უმთავრესი დანიშნულება იყო უფლის სიტყვის გაზიარება, აღსრულება და მორწმუნე ხალხისთვის უწყება. წინასწარმეტყველნი ძველი აღთქმის ღვთივრჩეულ ერზე სულიერად ზრუნავდნენ. ისინი ებრაელებს არა მარტო ღვთის სიტყვას გადასცემდნენ, არამედ ურჯულოებაში ამხელდნენ, შეაგონებდნენ, სინანულისკენ მოუწოდებდნენ და ჭეშმარიტების გზაზე წინამძღვრობდნენ. უფალი თავის მსახურთა მეშვეობით წარმართებზეც ზრუნავდა. წინასწარმეტყველნი მათ შესახებ საუფლო მსჯავრს ასაჩინობდნენ და გამოსწორებისკენ მოუწოდებდნენ.

წინასწარმეტყველები ებრაულენოვან ბიბლიაში სხვადასხვა შესატყვისით მოიხსენიებიან. მათ შორის ყველაზე გავრცელებული ფორმაა ტერმინი **נָבִי** (**Navi**). დეკ. ალექსანდრე მენის თანახმად, ის შეიძლება მომდინარეობდეს აქადური **nabu**-დან, რაც „მოწოდებას“ ნიშნავს. შესაბამისად, ტერმინი **נָבִי** ითარგმნება, როგორც „მოწოდებული“. ზოგიერთი მეცნიერის ვარაუდით, ის წარმოდგება ებრაული ზმნიდან **נָבָה** (**Nava**), რაც „გადმოღვრას“, „ამოფრქვევას“ ნიშნავს, **נָבִי** კი ნაზმნარი არსებითი სახელია და ადამიანთან მიმართებით აღნიშნავს პიროვნებას, რომელშიც შემოქმედი საღვთო სიტყვებს აღძრავს. ტერმინი **נָבִי** სამოცდაათმა მთარგმნელმა სეპტუაგინტაში გადაიტანა სიტყვით – **προφήτης**. მკვლევართა თანახმად, ის მომდინარეობს ზმნიდან **πρόφητος** და ორგვარად განიმარტება. ერთი თვალსაზრისით, ის ნიშნავს: „წინდაწინ უწყებას“, „წინასწარმეტყველებას“. იგივე აზრი დევს ზემოაღნიშნული სიტყვის ქართულ შესატყვისში („წინასწარ-მეტყველი“). ტერმინი **προφήτης** განსხვავებული შინაარსითაც შეიძლება განიმარტოს. საქმე ისაა, რომ **προς** ბერძნულში, ასევე გამოხატავს რაიმეს მაგივრობას. შესაბამისად, **προφήτης** ნიშნავს ვიღაცის „მაგიერ მოსაუბრეს“, საღვთისმეტყველო გავებით კი – პიროვნებას, რომელიც ღვთის სახელით ლაპარაკობს, შემოქმედის სიტყვას ხალხს გადასცემს. რაც შეეხება სლავურ ტერმინს **Пророк**, ა. კ. ლოპუხინის თქმით, აქ წინდებული **Про** აღნიშნავს ჩაღრმავებას, შეღწევას დაფარულში, მიუწვდომელში, ხოლო სიტყვა **Рок** დაკავშირებულია ლაპარაკთან (**Речь, Речь**).

წინასწარმეტყველნი არიან ღვთივსათნო ცხოვრების წესით გამორჩეული და ჭეშმარიტი სარწმუნოების მქონე მოღვაწენი. ისინი, იღებენ რა გამოცხადებას უფლისაგან, აღივსებიან სულიწმიდით და ხალხს მომავალს აუწყებენ. ამასთან, გაცნობიერებულად მოქმედებენ. ხსენებული მოღვაწენი არიან ზემთაგონებული პიროვნებები, რომელთაც ხილვისა და ქადაგების დროს უნარჩუნდებათ ჯანმრთელი ცნობიერება, განსჯის უნარი და თავისუფალი ნება.

წინასწარმეტყველების ორი სახე არსებობს: სიტყვიერი და მოქმედებითი.

მოქმედებითი წინასწარმეტყველების რაობის შესასწავლად განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ზაქარიას წიგნის ერთ-ერთ მუხლს. აქ არის მინიშნება წინასწარმეტყველთა მოღვაწეობის აღნიშნულ მხარეზე: „ისმინე აწ, ისო, მღდელმან მაგან დიდმან, შენ და მოყუასთა შენთა, რომელნი სხენან წინაშე პირსა შენსა, რამეთუ კაცი ნიშის მსტოვარნი არიან...“⁴. „ნიშის მსტოვარნი“ ბერძნული ტერმინი **τερατοσκοποι**-ს შესატყვისია. ამ შემთხვევაში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ბიბლიის მასორეტული ტექსტი და ვულგატა. ზაქარიას წინასწარმეტყველების ზემოთ მოყვანილ მუხლში აღნიშნული შესიტყვების ადგილზე ებრაულენოვან ბიბლიაში წერია: **תָּוִם וְשִׂיחַ (Anéshe Mofeth; „კაცები მომასწავებელი ნიშნისა“; შდრ. VUL: viri portendentes – „კაცი წინამიმანიშნებელნი“ ან „კაცი წინამომასწავებელნი“).** ტერმინი **תָּוִם (Mofeth)** ნიშნავს „მომასწავებელ ნიშანს“. ამ შესიტყვებით ბიბლია წინასწარმეტყველთა მსახურების განსაკუთრებულ მხარეს ასაცნაურებს: საუფლო ნიშნად ქცეული წინასწარმეტყველები ღვთის ბრძანებით აღსრულებული ქმედებებით მომავლის დღეებს წინაგამოსახვდნენ.

II თავი. *სიმბოლური ქმედების რაობა.*

XX ს-ის 30-40-იან წლებში **სიმბოლური ქმედებანი** მკვლევართა შორის აქტუალობით არ გამოირჩეოდა. 1927 წელს ბრიტანელმა სწავლულმა ჰ. ვ. რობინსონმა გამოაქვეყნა ესეი: „საწინასწარმეტყველო სიმბოლიზმი“. ამის შემდგომ ორი ათეული წლის განმავლობაში სამი წიგნი დაიწერა ჰოლანდიაში. ისინი ა. ვან დენ ბორნისა და ა. ვ. გრონმანის სახელებს უკავშირდებიან. XX ს-ის მეორე ნახევარში აღნიშნული საკითხის შესახებ

⁴ ზაქ. 3. 8.

ინტერესი გაიზარდა. 1952 წელს გერმანელმა თეოლოგმა გ. ფორერმა გამოაქვეყნა სტატია: „წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებების** შესახებ უწყებათა სტილი“, ერთი წლის შემდგომ კი – წიგნი: „წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებანი**“. ეს არის ყველაზე ადრეული კვლევა, რომელშიც ფართოდ განიხილება **სიმბოლური ქმედებები**. ფორერი მიიჩნევს, რომ **სიმბოლური ქმედება** წარმართული „სიმპათიკური მაგიიდან“ მომდინარეობს. იგი ძველ აღთქმაში ოცდაათორმეტ **სიმბოლურ ქმედებას** აღრიცხავს. ფორერი **სიმბოლურ ქმედებათა** კატეგორიას ბიბლიის „ფორმის კრიტიკაზე“ დაყრდნობით აყალიბებს. ამ თვალთახედვას იზიარებს მკვლევართა გარკვეული ნაწილი (რ. მ. ჰალსი, ვ. ციმერლი, დ. ვ. გარნერი და სხვ.). ისინი **სიმბოლურ ქმედებებს** მიაკუთვნებენ წმინდა წერილის მხოლოდ იმ ადგილებს, სადაც განსაკუთრებული ლიტერატურული სტრუქტურა ვლინდება. ამასთან, აღნიშნული მკვლევრები ბიბლიურ ეპიზოდს **სიმბოლურ ქმედებად** არ განიხილავენ, თუ წინასწარმეტყველის არავერბალური საქციელი არის სტერეოტიპული შესტიკულაცია.

ხსენებულისგან გაცილებით ფართო საწინასწარმეტყველო ქმედებების კატეგორიას აყალიბებს თ. ვ. ოვერჰოლტი. მკვლევარი მათ უწოდებს „ძალაუფლების ქმედებებს“. იგი ამბობს, რომ ძველ აღთქმაში (მეფეთა და საწინასწარმეტყველო წიგნებში) აღნიშნული სახის ქმედებათა სამოცზე მეტი მაგალითი არსებობს. ოვერჰოლტის კვლევის საგანი, მისივე თქმით, არ არის აღნიშნულ ბიბლიურ ეპიზოდთა ლიტერატურული ფორმა, არამედ თავისთავად ქმედებები. მკვლევრის აზრით, საწინასწარმეტყველო ქმედებათა მისეული კატეგორია ფორერისაზე გაცილებით ვრცელი იმიტომაა, რომ ამ უკანასკნელმა ერთმანეთისაგან გამოყო მაგიური და სიმბოლური აქტები. ოვერჰოლტის თვალსაზრისით, წმინდა წერილში მაგიური ქმედებების რაოდენობა საკმაოდ დიდია. აღნიშნული საკითხისადმი განსხვავებული მიდგომა აქვს კ. გ. ფრიბელს. იგი **სიმბოლურ ქმედებას** განიხილავს, როგორც რიტორიკულ არავერბალურ კომუნიკაციას და მას უწოდებს „ნიშან-ქმედებას“. მკვლევარი „ნიშან-ქმედებად“ თვლის, როგორც არავერბალურ ქცევას, ასევე შესტებსა და პარალინგვისტიკას (ხმის ტონი, ბგერის სიმაღლე და ა. შ.). **სიმბოლური ქმედების** რაობის საკითხთან დაკავშირებით განსხვავებული თვალთახედვა აქვს ინგლისელ სქოლარ ვ. დ. სტიესისაც. იგი უფლის განგებასა და **სიმბოლურ ქმედებას** განიხილავს, როგორც მიზეზშედეგობრივ კავშირს. სწორედ ამ უკანასკნელს (ან მის ცვლილებას) აცხადებს და ასახავს წინასწარმეტყველის ქმედება. სტიესის საწინასწარმეტყველო ქმედებათა

კატეგორია ფრიბელთან შედარებით ვრცელია და მასში 48 მაგალითია გაერთიანებული.

დეკ. ალექსანდრე მენი თავის „ბიბლიოლოგიურ ლექსიკონში“ **სიმბოლური ქმედების** მნიშვნელობის განმარტებას გვთავაზობს, სადაც ეყრდნობა ა. სვიდლერის შრომას: „წინასწარმეტყველნი და თანამედროვე სიმბოლური აქტები“ (1981 წ.). დეკ. ალექსანდრე მენის თქმით, **სიმბოლური ქმედება** საწინასწარმეტყველო ქადაგების ერთ-ერთი ფორმაა.

ჩვენ **სიმბოლური ქმედების** რაობას განვიხილავთ ნეტარი თეოდორიტეს სიტყვებზე დაყრდნობით: „ყოველთა ღმერთი მიმართავდა რა გულქვაობით დასწებოვნებულ ხალხს, მათ დარწმუნებას სიტყვებით კი არ ცდილობდა, არამედ მომავალს განსაზღვრული თვალსაჩინო ქმედებით გამოუსახავდა, რომ გასასტიკებულთა ყურადღება სანახაობის არაჩვეულებრივობით მიეპყრო“⁵.

წინასწარმეტყველნი **სიმბოლურ ქმედებას** უფლის კურთხევით მიმართავდნენ განსაკუთრებულ შემთხვევებში, მაშინ, როდესაც წინასწარმეტყველთა სიტყვიერ ქადაგებას სრულებით აღარ უსმენდა ებრაელი ერი. ამ დროს ღვთის ნება და განგება გადაეცემოდა მძაფრი ინტერესის გამოწვევის ფონზე. **სიმბოლურ ქმედებას** ადამიანები უნდა განეწყო დიდი ყურადღებით და მათ ცნობიერებაზე ღრმა შთაბეჭდილება მოეხდინა. სწორედ ამიტომ ახასიათებდა მას საზოგადოებაში მიღებული ქცევის ნორმებისთვის არაადეკვატურობა. ნეტარი თეოდორიტეს განმარტებით, ადამიანები, რომლებიც ხედავდნენ განმოსილ ესაიას, ამ საოცარ სანახაობას მისჩერებოდნენ და იმის სურვილი იპყრობდათ, რომ გაეგოთ ასეთი უცნაურობის მიზეზი. წმინდა კირილე ალექსანდრიელის თანახმად, ესაია დადიოდა განმოსილი იმიტომ, რომ ებრაელები წინასწარმეტყველთა სიტყვებს არ უსმენდნენ და კიდევ საყვედურობდნენ, ვისაც მათთვის მომავლის უწყება სურდა. აღნიშნულ საკითხს წმინდა ამბროსი მედიოლანელიც ეხება. მისი თქმით, მართალია, ესაიას შეეძლო წინასწარმეტყველება წარმოეთქვა, მაგრამ უსიამოვნო მაგალითის მიმართვა არჩია, რამდენადაც თავად სანახაობა უფრო მეტად განაცვიფრებდა ხალხს, ვიდრე სიტყვა. ამის მსგავსად იქცევა ყურადღებას იერემია, როდესაც მას ქედზე უღელი ჰქონდა დადგმული. ეზეკიელმა სახლიდან გასასვლელად კედელი შეანგრია და კარის ნაცვლად იქიდან გავიდა. ერთ-ერთი **სიმბოლური ქმედების**

⁵ Блаженный Феодорит Кирский, Толкование на пророка Осию, Москва, 2006, ст. 252.

განმარტებისას ნეტარი იერონიმე ეზეკიელისადმი მიმართულ საუფლო სიტყვებს შინაარსობრივად ასე გადმოსცემს: „რადგან მათ აქვთ თვალები, რათა იხილონ და ვერ ხედავენ, ასევე – ყურები, რათა ისმინონ და არ ესმით, ამიტომ მათ გარეგნულად და გამოხატვით ასწავლე და ფიზიკური ფორმებით აჩვენე, რათა მათ მომავალი ტყვეობის შესახებ არა მარტო სმენით, არამედ თვალებითაც შეიტყონ“⁶.

დეკანოზი ალექსანდრე მენის თანახმად, მრავალი წინასწარმეტყველი მიმართავდა **სიმბოლურ ქმედებებს**, რომლებიც სიტყვაზე ღრმად იჭრებოდნენ ერის ცნობიერებასა და მეხსიერებაში. იერემიას ერთ-ერთი **სიმბოლური ქმედების** განმარტებისას ნეტარი იერონიმე ამბობს, რომ უფალს სურს, ერი განისწავლოს არა მხოლოდ სასმენლებით, არამედ თვალებითაც, რადგან გონებაში ის უფრო ჩერდება, რაც მხედველობის საშუალებით შემოდის, ვიდრე ის, რაც შემოდის სმენის საშუალებით. იმავე აზრს გამოთქვამს იერემიას **სიმბოლური ქმედების** განმარტებისას წმინდა ეფრემ ასური. მისი თქმით, იერემია ასე სხვა წინასწარმეტყველთა ტრადიციისამებრ მოიქცა, რათა წინასწარმეტყველება უფრო ღრმად აღებუქდა ხალხის ცნობიერებაში, რათა ერს ეს სიტყვა თვალებითაც ეხილა და საკუთარი ყურებითაც გაეგონა.

სიმბოლურ ქმედებას დამაჯერებლობის მძაფრი ხასიათი ჰქონდა. საზოგადოდ, სიმბოლო, როგორც ამას ეპისკოპოსი პალადი (პიანკოვი) ამბობს, საკმაოდ დიდი მნიშვნელობის შემცველი იყო აღმოსავლეთის ქვეყნებში, მათი საშუალებით ყოველგვარ ქადაგებაზე უკეთ შეიძლებოდა მსმენლის ჩაგონება. ნეტარი თეოდორიტე აღნიშნულ საკითხს „მეოთხე მეფეთას“ განმარტებისას ეხება და ელისე წინასწარმეტყველის მიერ **სიმბოლური ქმედების** მიმართვის მიზეზს უძველესი დროის კაცობრიობის აზროვნების თავისებურებით ხსნის. ნეტარი მამის თანახმად, მათ სიტყვების იმდენად არ სჯეროდათ, რამდენადაც საქმეთა მეშვეობით წინასწარმეტყველებებისა.

საბოლოოდ ხალხს უცილობლად გადაეცემოდა მოქმედებაში გამოხატული წინასწარმეტყველების მნიშვნელობა. ამაზე თავად წმინდა წერილი მოწმობს⁷. **სიმბოლურ ქმედებებში** წინასახეობრივად გამოისახებოდნენ შემდეგი მოვლენები: ებრაელთა ერთიანი სახელმწიფოს ორად გაყოფა, იერუსალიმის დაცემა, ბაბილონის ტყვეობა და სხვ. ხშირად ისინი ახალაღთქმისეულ მოვლენებსაც

⁶ Блаженный Иероним Стридонский, Творения, ч. 10, Киевъ, 1886, ст. 137.

⁷ იხ.: 3 მეფ. 11. 30-32, იერ. 13. 1, 7, 9, იერ. 27. 2-6, 12, ეს. 20. 2-3, ეზეკ. 5. 1, 5, 8.

უკავშირდებოდნენ, თუმცა ხალხს განემარტებოდა წინასწარმეტყველების მხოლოდ ისტორიული მხარე.

ძველ აღთქმაში **სიმბოლური ქმედებანი** მეფეთა და წინასწარმეტყველთა წიგნებში გვხვდება. წმინდა წერილში აღწერილი პირველი **სიმბოლური ქმედება** აქია წინასწარმეტყველმა აღასრულა⁸. შემდეგი სამეა წინასწარმეტყველი იყო, მომდევნო – ელისე წინასწარმეტყველი⁹. **სიმბოლურ ქმედებას** მიმართავდნენ, ასევე, წინასწარმეტყველნი: ოსე, ესაია, იერემია, ეზეკიელი და ზაქარია¹⁰. გარდა ამისა, ბიბლია მიაჩნებებს წინასწარმეტყველთა სხვა **სიმბოლური ქმედებების** არსებობაზე¹¹. **სიმბოლურ ქმედებებს** თავიანთი სიტყვების უეჭველობაში ხალხის დარწმუნების მიზნით ცრუწინასწარმეტყველნიც აღასრულებდნენ, რაც ძველი აღთქმის მხოლოდ ორ ეპიზოდშია გადმოცემული¹². **სიმბოლური ქმედების** მაგალითი მოციქულთა საქმეშიც მოგვეპოვება¹³.

III თავი. მეფეთა წიგნებში აღწერილი სიმბოლური ქმედებანი.

მეფეთა წიგნები მოიცავს აქია, სამეა და ელისე წინასწარმეტყველთა **სიმბოლურ ქმედებებს**.

ბიბლიაში პირველი **სიმბოლური ქმედება** აქია წინასწარმეტყველს უკავშირდება. მან საკუთარი სამოსელი თორმეტ ნაწილად დახია, აქედან ათი ნაწილი იერობოამს გადასცა, ორი კი თვითონ დაიტოვა. ეს **სიმბოლური ქმედება** მოასწავებდა ებრაელთა ერთიანი სახელმწიფოს ორად გაყოფას. ისრაელის სამეფოზე იერობოამი გაბატონდებოდა, იუდეაზე მმართველობა კი დავითის შთამომავლობას შეუნარჩუნდებოდა.

⁸ იხ. 3 მეფ. 11. 29-32.

⁹ იხ.: 3 მეფ. 12. 24ი, 4 მეფ. 13. 14-19.

¹⁰ იხ.: ოს. 1. 2-9; 3. 1-5, ეს. 7. 3; 8. 1-4; 20. 1-6, იერ. 13. 1-11; 19. 1-15; 27. 1-22; 28. 12-14; 32. 6-15; 43. 8-13; 51. 59-64, ეზეკ. 3. 24-27; 4. 1-17; 5. 1-17; 12. 1-16; 12. 17-20; 21. 23-29; 24. 15-24; 37. 15-28, ზაქ. 6. 9-15.

¹¹ იხ.: ეს. 20. 2 და იერ. 28. 13.

¹² იხ.: 3 მეფ. 22. 11 (შდრ. 2 ნეშტ. 18. 10); იერ. 28. 10-11.

¹³ იხ. საქმე 21. 10-11.

აქიას **სიმბოლური ქმედება** გაიმეორა სამეა წინასწარმეტყველმა, რაც იერობრამის ცნობიერებაში ისრაელზე მეფობის ღვთივმოცემულობის ღრმად აღბეჭდვის მიზნით აღესრულა.

აქია და სამეა წინასწარმეტყველთა **სიმბოლურ ქმედებებს** შორის გარკვეული გარეგნული სხვაობა არსებობდა: ბიბლიაში ხაზგასმითაა ნათქვამი, რომ აქია იერობრამთან ერთად ველზე მარტო იმყოფებოდა. მეორე წინასწარმეტყველებაში ნათლად არ ჩანს, სამეა და იერობრამი მარტონი იყვნენ თუ არა. ამასთან, აქია **სიმბოლური ქმედების** დასაწყისში აღნიშნული სამოსით შემოსილი იყო, ხოლო სამეას ახალი სამოსის დანაწევრება მის შემოსვამდე დაევალა. გარდა ამისა, სამეამ იერობრამს უთხრა, რომ დანაწევრებული სამოსის ათი ნაგლეჯით შემოსილიყო.

აღნიშნული **სიმბოლური ქმედებები** ერთმანეთს სრულად არც მნიშვნელობით უტოლდებოდნენ. ზემოთქმულისდა მიხედვით, აქიამ იერობრამს ათი ნაგლეჯი ხელში გადასცა, სამეამ კი იმავე რაოდენობის ნახევით შემოსვა უბრძანა, რაც წინასწარმეტყველების მოახლოებას მოასწავებდა. ასე რომ, სამეას მოქმედება აქიას **სიმბოლური ქმედების** ერთგვარ გაგრძელებას წარმოადგენდა.

შემდეგი **სიმბოლური ქმედება** ელისეს უკავშირდება. ის წინასწარმეტყველის კურთხევითა და თანამონაწილეობით ისრაელის მეფე იოასმა აღასრულა. ამ **სიმბოლურ ქმედებაში** პირობითად ორი ნაწილი გამოიყოფა: იოასის მიერ ჯერ ერთი, შემდგომ კი სამი ისრის სროლა. ხსენებულ ქმედებათაგან თითოეულს შესაბამისი სიმბოლური მნიშვნელობა აქვს.

ელისემ იოასს მშვილდ-ისრის მომარჯვება და მოზიდვა უბრძანა. შემდეგ დაადო თავისი ხელები ხელმწიფის ხელებს და აღმოსავლეთის სარკმელში ისრის ტყორცნა დაავალა. ისრის ერთხელ სროლის შემდგომ წინასწარმეტყველმა ხელმწიფეს მოქმედების განმეორება უბრძანა. ამჯერად ელისემ ისრების რაოდენობა იოასის ნება-სურვილს მიანდო. მეფემ სარკმელში ისარი მხოლოდ სამგზის სტყორცნა.

სიმბოლური ქმედების პირველი ნაწილის მიხედვით, უფალი ისრაელზე წყალობას მოიღებდა და მას სირიაზე საბოლოოდ გაამარჯვებინებდა, თუმცა ებრაელების მიერ მტრის ძლევა დამოკიდებული იყო **სიმბოლური ქმედების** მეორე ნაწილზე. აღნიშნულ შემთხვევაში ნასროლ ისართა რიცხვი განასახიერებდა სირიასთან ბრძოლაში გამარჯვების ოდენობას. ამასთან, ხელმწიფეს თავად უნდა გადაეწყვიტა, თუ რამდენ ისარს ისროდა. ზემოთქმულის თანახმად, მან

მხოლოდ სამჯერ ტყორცნა ისარი, რაც სირიის საბოლოო დამარცხებისთვის საკმარისი არ იყო.

მესიანისტური თვალთახედვით, წმინდა ეფრემ ასური ზემოაღნიშნულ **სიმბოლურ ქმედებას** ქრისტეს გამომხსნელობით დაწლს უკავშირებს და მასში ხედავს მაცხოვრის ჯვარცმას, ჯოჯოხეთში ჩასვლას, აღდგომასა და ამაღლებას.

IV თავი. წინასწარმეტყველი ოსე.

წინასწარმეტყველმა ოსემ ორჯერ მოიყვანა ცოლად მეძავი. აღნიშნული მოქმედებები ებრაელების კერპთმსახურებას (სულიერ სიძვას) წარმოაჩენდნენ და მოასწავებდნენ მათ სამომავლო სასჯელს.

პირველსა და მეორე **სიმბოლურ ქმედებათა** შორის არსებითად იყო შემდეგი გარეგნული სხვაობა: ოსეს მეუღლეებრივი კავშირი ჰქონდა პირველ ცოლთან – გომერთან. წინასწარმეტყველმა მასთან სამი შვილი გააჩინა: იეზრაელი, „არშეწყალებული“ და „არა-ერი-ჩემი“. რაც შეეხება ოსეს მეორე ცოლს, მას გარკვეული დროით აეკრძალა მეუღლეებრივი კავშირი, ამასთან, თავი უნდა დაენებებინა მრუშობისთვის. თუ ეს უკანასკნელი ოსეს ერთგული დარჩებოდა, წინასწარმეტყველი მასთან ცოლქმრულ კავშირში შევიდოდა.

ზემოაღნიშნული **სიმბოლური ქმედებები** განსხვავდებოდნენ მნიშვნელობის თვალსაზრისითაც: გომერი, უპირველეს ყოვლისა, განასახიერებდა ჩრდილოეთის სამეფოს მკვიდრებს. აღნიშნული **სიმბოლური ქმედება** სწორედ მათ მომავალს შეეხებოდა. ოსეს პირველი შვილი მიანიშნებდა ისრაელიანთა დასჯის არსებით მიზეზზე – კერპთმსახურებაზე. მისი დანარჩენი შვილები აღნიშნული ცოდვის შედეგს წარმოაჩენდნენ: უფალი ჩრდილოეთის სამეფოს მკვიდრთ აღარ შეიწყალებდა, მათ ასურელთა ხელში ჩააგდებდა და გადაასახლებდა. ისრაელიანები უფლის ერად ყოფნის პატივს დაკარგავდნენ. რაც შეეხება ოსეს მეორე მეუღლეს, ის განასახიერებდა სრულიად ებრაელთა კრებულს. აღნიშნული **სიმბოლური ქმედება** მოასწავებდა ბაბილონის ტყვეობას. წინასწარმეტყველების თანახმად, ებრაელები დაკარგავდნენ უფალთან კავშირს, მათ არ ეყოლებოდათ წინამძღოლი, არ ექნებოდათ ტამარი და, შესაბამისად – ღვთისმსახურება. ამასთან, ტყვეობაში ისინი გააცნობიერებდნენ თავიანთ დანაშაულს და კერპთმსახურებას დაანებებდნენ თავს. მეორე **სიმბოლური ქმედება**, ასევე, მიანიშნებდა, რომ ტყვეობის დასრულების შემდეგ ებრაელები უფალთან დარღვეულ კავშირს აღადგენდნენ.

სულიერი თვალთახედვით, ეგზეგეტები გომერს უკავშირებენ როგორც ძველი აღთქმის ღვთივრჩეულ ერს, ასევე – წარმართებს. ოსესა და გომერის ქორწინების შემდეგ ქვეყანას იეზრაელი მოევლინა, ხოლო სინას მთაზე ებრაელი ხალხისა და უფლის რჯულიერი კავშირის დამყარებიდან მრავალი საუკუნის შემდგომ ძველი აღთქმის ეკლესიის წიაღში იშვა მესია. მეორე მხრივ, მხსნელმა მაცხოვარმა ზომონებს მიდევნებული კაცობრიობა შეარიგა ღმერთთან და ეკლესიაში ერთ სამწყსოდ აქცია.

ოსეს მეორე **სიმბოლურ ქმედებაში** მრუში დედაკაცი ქრისტეს უარყოფელ იუდეველ ხალხს განასახიერებდა, რომელიც მაცხოვრის ჯვარცმისთვის დაისაჯა, ღვთივრჩეულობა დაკარგა და მთელ ქვეყანაზე გაიფანტა, თუმცა საბოლოოდ მოექცევა და უფალთან კავშირს აღადგენს.

V თავი. წინასწარმეტყველი ესაია.

დიდ წინასწარმეტყველთაგან პირველად ესაიამ ადასრულა **სიმბოლური ქმედებანი**. ამ ქმედებათაგან ორი წინასწარმეტყველმა შვილების დახმარებით განახორციელა, ერთი კი – მარტო.

შვილების დახმარებით აღსრულებული **სიმბოლური ქმედებანი** შეიცავდნენ სამხრეთის სამეფოს მოსახლეობისთვის სანუგეშო წინასწარმეტყველებას.

როდესაც იუდეის მოსახლეობა ჩავარდა უმძიმეს განსაცდელში (მის წინააღმდეგ იყო დიდძალი ლაშქარი), უფალმა ესაიას დაავალა მისი ნუგეშისცემა. წინასწარმეტყველი უნდა შეხვედროდა შიშით შეპყრობილ აქაზს. ესაიასთან ერთად უნდა ყოფილიყო მისი ძე იასუბი (ამ სახელს არაერთი მნიშვნელობა აქვს, მაგ.: „ნარჩენი“, „მომბრუნებელი, მომქცევი“...). ესაიას შვილი განასახიერებდა იუდეველებს, რომლებიც უფლისკენ მოქცევის შემთხვევაში ღვთის შემწეობით გადაურჩებოდნენ მტერს.

ესაიას მეორე **სიმბოლური ქმედება** სასჯელს მოასწავებდა. უფალმა ესაიას დაავალა წინასწარმეტყველების („მალე იალაფე, ჩქარა გაძარცვე“) აღბეჭდვა დიდსა და ახალ გრაგნილზე. აღნიშნული ქმედება მას ორი მოწმის თანდასწრებით უნდა განეხორციელებინა. შემდეგ შემოქმედის ბრძანებით ესაიამ აღნიშნული წინამოსწავება ახალშობილ ძეს სახელად უწოდა. წინასწარმეტყველის შვილი ებრაელებს სამომავლო მოვლენებზე მიანიშნებდა. მის ზრდასთან ერთად ასურეთის მიერ ისრაელისა და სირიის განადგურების დროც ახლოვდებოდა.

წმინდა მამები ესაიას მეორე ძის სახელში ხედავენ წინასწარმეტყველებას მაცხოვრის განკაცების შესახებ, რომელიც წუთისოვლად კაცობრიობის ხსნისათვის მოივლინა და სატანას მეუფება დაამხო.

მესამე **სიმბოლური ქმედებით** ღმერთი ხალხს კაცობრივ ძალაზე იმედის დამყარების ამაოებას შეაგონებდა და სასოების შემოქმედისადმი წარმართვისაკენ მოუწოდებდა. ესაია სამი წლის განმავლობაში დადიოდა განმოსილი. აღნიშნულ პერიოდში წინასწარმეტყველი წინასახეობრივად მიაწინებდა სამწლოვან ომზე ეგვიპტელებისა და ეთიოპელების ქვეყანაში, რასაც შედეგად იმავე ხანგრძლივობის ტყვეობა მოჰყვებოდა. ამ ყოველივეს ასურელები განახორციელებდნენ.

VI თავი. წინასწარმეტყველი იერემია.

იერემიას წიგნში ექვსი **სიმბოლური ქმედებაა** აღწერილი. ისინი გამოირჩეოდნენ მრავალფეროვნებით აღსრულების ფორმის თვალსაზრისითაც და შინაარსობრივადაც. აღნიშნულ ქმედებებში გამოიყენებოდა სხვადასხვა ნივთი: სელის სარტყელი, თიხის ჭურჭელი, ხის უღელი და ქვები. სწორედ მათი საშუალებით განასახიერებდა სამომავლო მოვლენებს იერემია და წარმოაჩენდა უფლის განგებულებას ებრაელი ერის ცხოვრებაში. მისი **სიმბოლური ქმედებანი** უკავშირდებოდნენ როგორც ღვთივრჩეული ერის სასჯელს, ისე მათ სანუგეშო მომავალს.

პირველი **სიმბოლური ქმედება** სელის სარტყელს უკავშირდებოდა. უფალმა იერემიას უბრძანა სელის სარტყელის შექმნა და გარკვეული ხნით წელზე ტარება, შემდეგ – მდინარის წყლის სიღრმეში განთავსება, ბოლოს კი – წყლიდან კვლავ ამოღება. ამ დროს სარტყელი უკვე დამპალი იყო და აღარაფრად გამოდგებოდა. ეს **სიმბოლური ქმედება** აღნიშნავდა, რომ უფალმა ებრაელი ერი მეტად დაიახლოვა და მასზე ზრუნავდა, თუმცა ისინი ღმერთს განშორდნენ, რის გამოც სამოცდაათწლიანი ტყვეობით დაისჯებოდნენ. აღნიშნული **სიმბოლური ქმედების** მესამე ნაწილი განასახიერებდა ბაბილონიდან ებრაელთა დაბრუნებას¹⁴.

¹⁴ ნეტარი იერონიმეს განმარტებით, სელის სარტყელი, ასევე, მართალი ადამიანის სიმბოლოა, რომელიც ეკლესიას იცავს ერეტიკოსთა შემოტევისგან. იმ შემთხვევაში, თუ ეს ადამიანი მაცხოვრებელ წიაღს მოშორდება და მწვალებელი გახდება, დაღუპება და ვედარასოდეს მოიპოვებს ადრინდელ მშვენიერებას,

მეორე **სიმბოლურ ქმედებაში** თიხის ჭურჭელი იყო გამოყენებული. ბაბილონელთა მიერ იერუსალიმისა და მთელი სამხრეთ სამეფოს განადგურების ნიშნად იერემიამ თიხის ჭურჭელი დაამსხვრია. ამ ქმედებას ესწრებოდნენ მღვდელთა და ერის უხუცესნი. ეს განხორციელდა იუდეველთა კერპთმსახურებისთვის განკუთვნილ განსაკუთრებულ ადგილზე – ბენ-ჰინომის ველზე, თოფეთში. დამსხვრეული თიხის ჭურჭლის სრულად აღდგენა შეუძლებელი იყო, რაც ნიშნავდა, რომ სასჯელის მოსვლის შემდეგ ებრაელები ვეღარასოდეს დაიბრუნებდნენ თავდაპირველ მდგომარეობას.

ნეტარი იერონიმეს განმარტებით, ზემოაღნიშნული წინასწარმეტყველება განსაკუთრებით მიემართება იუდეველებზე მიყენებულ გამანადგურებელ დარტყმას რომის იმპერატორების – ვესპასიანესა და ტიტუს, შემდეგ კი – ადრიანეს პერიოდში.

მესამე **სიმბოლური ქმედება** ხის უღლით განხორციელდა. უფალმა იერემიას ქედით უღლის ტარება უბრძანა. აღნიშნული მოქმედებით წინასწარმეტყველი აცხადებდა ღვთის განგებას: იუდეველნი ნაბუქოდონოსორის მმართველობის ქვეშ გარკვეული ხნით დარჩებოდნენ. უფლისგან დაშვებული სასჯელი ხალხს ნებით უნდა მიეღო, რათა ეს სასჯელი ურჩობის მიზეზით არ დამძიმებულიყო¹⁵.

იერემიას წიგნში აღწერილი შემდეგი **სიმბოლური ქმედება** მანუგეშებელი წინასწარმეტყველება იყო. აღნიშნულ პერიოდში იერუსალიმი ალყაში იმყოფებოდა. ქალაქის დაპყრობამდე მცირე ხანი რჩებოდა. ამ დროს იერემიამ ქალაქგარეთ მდებარე მიწა შეიძინა. აღნიშნული **სიმბოლური ქმედებით** წინასწარმეტყველმა ტყვეობიდან დაბრუნება წინამოასწავა.

იერემიას წიგნის შემდგომ ნაწილში გადმოცემულია წინასწარმეტყველის სიცოცხლის ბოლო ხანს ეგვიპტეში, ქალაქ ტაფნისში, განხორციელებული **სიმბოლური ქმედება**. წინასწარმეტყველმა ქვები ისე განალაგა, რომ ტახტრევნის მსგავსი ნაგებობა მიეღო, შემდეგ კი ის თიხით შელესა. აღნიშნული ნაგებობა ნაბუქოდონოსორის საყდარს განასახიერებდა და ბაბილონის მეფის მიერ

რადგან რომც გამოსწორდეს, სახელშეღავსი კაცის სიტყვებს ხალხი აღარ შეისმენს.

¹⁵ ნეტარი თეოდორიტეს თანახმად, მას შემდეგ, რაც ცრუწინასწარმეტყველმა იერემიას დაუმტვრია ხის უღელი, უფალმა წინასწარმეტყველს უბრძანა ქედზე რკინის უღლის დადგმა, რაც სასჯელის დამძიმებას მოასწავებდა.

ეგვიპტის დაპყრობაზე მიანიშნებდა. ნაბუქოდონოსორისაგან ლტოლვილ ებრაელებს სასჯელისაგან ეგვიპტე ვერ იხსნიდა.

იერემიას წიგნის ბოლო ნაწილში აღწერილია კიდევ ერთი **სიმბოლური ქმედება**, რომელიც განხორციელდა ბაბილონში. ის აღასრულა სარამ (სარეა იყო იუდეის მეფე სედეკიას მსახური) იერემია წინასწარმეტყველის დავალებით. მას გადასახლებულ ებრაელთათვის უნდა წაეკითხა იერემიას წერილში აღბეჭდილი წინასწარმეტყველება, შემდეგ კი მასზე ქვა გამოება და მდინარეში გადაეგდო. ეს ქმედება მოასწავებდა ბაბილონის იმპერიის დაცემას.

VII თავი. წინასწარმეტყველი ეზეკიელი.

აღსრულების ფორმის თვალსაზრისით, განსაკუთრებული საკვირველებით გამოირჩევიან ეზეკიელის **სიმბოლური ქმედებები**. მის წიგნში ყველაზე მეტი (ათი) **სიმბოლური ქმედებაა** აღწერილი. აღნიშნული ქმედებები, ძირითადად, უკავშირდებიან იერუსალიმის ალყასა და მის თანმდევ მოვლენებს.

ეზეკიელის პირველი **სიმბოლური ქმედება** იერუსალიმის ალყის წინასწარმეტყველება იყო. უფლის ბრძანებით ეზეკიელი საკუთარ სახლში გამოიკეტა.

ზემოაღნიშნული მოქმედების შემდეგ წინასწარმეტყველმა აგურზე გამოსახა ალყაში მყოფი იერუსალიმი. ამ ნახაზის დახმარებით ეზეკიელმა კიდევ სამი **სიმბოლური ქმედება** განახორციელა. თავდაპირველად მან რკინის ტაფა კედლად აღმართა საკუთარ თავსა და იერუსალიმის გამოსახულებას შორის. მეორე **სიმბოლური ქმედება** ის იყო, რომ წინასწარმეტყველი მრავალი დღის განმავლობაში იწვა ჯერ მარცხენა მხარზე, შემდეგ კი – მარჯვენაზე. ცალ გვერდზე წოლის პერიოდში ეზეკიელი უმზერდა აგურზე გამოსახულ იერუსალიმს და მისკენ მიმართული ჰქონდა ხელი. ამასთან, წინასწარმეტყველის დღიური საზრდო იყო საქონლის ფეკალურ მასებში გამომცხვარი მცირე მოცულობის პური და ცოტაოდენი წყალი. დასასრულ, ეზეკიელმა მოიპარსა წვერი და თმა, ისინი აწონა, რამდენიმე ტოლ ნაწილად გაყო და სხვადასხვა წესით გაანადგურა (ერთი ნაწილი დაწვა იერუსალიმის ნახაზის შუაგულში, მეორე ხმლით აკუწა გამოსახულების შემოგარენში, ხოლო უკანასკნელი გაფანტა ჰაერში. მან გაფანტული თმების ნაწილი შეაგროვა და კალთაში გამოიბა, ამ თმების გარკვეული რაოდენობა კი კვლავ ქალაქის ნახაზის შუაგულში დაწვა).

კედლად აღმართული რკინის ტაფა უკავშირდებოდა იერუსალიმის ალყას. ის ღმერთსა და იუდეველთა შორის არსებულ ერთგვარ სულიერ კედელს განასახიერებდა. იერუსალიმის მკვიდრებზე სასჯელის მოწვევისას შემოქმედი მათ ლოცვებს არ შეისმენდა და განსაცდელში ჩაცვენილ ებრაელებს აღარ გადაარჩინდა¹⁶. მარცხენა და მარჯვენა გვერდზე ხანგრძლივი წოლა ისრაელისა და იუდეის მოსახლეობის ტყვეობის პერიოდებს ასაჩინობდა. ეზეკიელის წოლის დღეები ებრაელთა ტყვეობის წლებს ეთანადებოდნენ. კვების უსიამოვნო და მწირი რაციონი მოასწავებდა როგორც იერუსალიმის ალყის დროს იუდეველთა ტანჯვას, ასევე გადასახლებულ ებრაელთა განსაცდელებსა და უწმინდური ცხოვრების წესს. ამასთან, ეზეკიელი ხელის მდგომარეობით აღნიშნავდა შემოქმედის მიერ იერუსალიმის მსჯავრდებას. მესამე **სიმბოლური ქმედება** განასახიერებდა იერუსალიმელთა სხვადასხვაგვარ სიკვდილს. ზოგიერთ მათგანს იმსხვერპლებდა შიმშილი ან დაავადება, ზოგი კი დაიღუპებოდა ბრძოლაში. აღნიშნული **სიმბოლური ქმედებით**, ასევე, მოესწავებოდა იუდეველთა გადასახლება და შემდგომი განსაცდელები.

იერუსალიმის ალყას უკავშირდებოდა ეზეკიელის წიგნში აღწერილი შემდეგი **სიმბოლური ქმედებაც**. ის შედგებოდა ორი ნაწილისაგან. პირველი დღისით უნდა შესრულებულიყო, მეორე კი – საღამო ჟამს. თავდაპირველად წინასწარმეტყველმა ებრაელთა თვალწინ საკუთარ სახლთან შეაგროვა გადასახლების დროს საჭირო საგნები (სავარაუდოდ, ეს იყო შემდეგი ნივთები: კვერთხი, სარტყელი, სურსათით სავსე ტომარა, წყლით ავსებული ჭურჭელი და ა. შ.). საღამოს ეზეკიელმა საკუთარი

¹⁶ წმინდა გრიგოლ დიდი ეზეკიელში ღვთის სიტყვის მასწავლებლის სიმბოლოს ხედავს, ხოლო აგურში – მიწიერზე მიჯაჭვული ადამიანის გულის გამოხატულებას. ამ უკანასკნელზე მქადაგებელმა სულიერი იერუსალიმი უნდა გამოსახოს, ე. ი. მსმენელს ცათა სასუფეველის შესახებ სწავლება გადასცეს და მასში ზეციურის შემეცნებისაკენ სწრაფვა აღძვას. სულიერმა მასწავლებელმა მოსწავლეს წინდაწინ საგულდაგულოდ უნდა გააცნოს მოსალოდნელი საცდურები, რათა მათი დამღვეისთვის მოამზადოს. იმ შემთხვევაში, თუ მოსწავლე უგულისხმო გამოდგება, მოძღვარი უდანაშაულოა. ამიტომაც ეს უკანასკნელი, უფლის სამსჯავროს დროს, რკინის ტაფას კედლად აღმართავს აგურზე გამოსახულ იერუსალიმსა და თავის თავს შორის, ე. ი. მქადაგებლის მიერ უგულისხმო მოსწავლესთან მიმართებით გამოვლენილი მტკიცე გულმოდგინება მასწავლებლის უდანაშაულობის მოწმობა იქნება.

სახლის კედელი შეანგრია და იქიდან გარეთ გავიდა. ამ დროს წინასწარმეტყველს სახე დაფარული ჰქონდა, ზურგზე კი ტვირთი ეკიდა. აღნიშნული **სიმბოლური ქმედებით** ეზეკიელმა მოასწავა სამშობლოში დარჩენილ იუდეველთა გადასახლება და განასახიერა სედეკიას იერუსალიმიდან გაქცევა. იუდეის მეფეს ქალდეველები დაატყვევებდნენ, თვალებს დასთხრიდნენ და ბაბილონში წაიყვანდნენ.

იერუსალიმის ალყას უკავშირდება ეზეკიელის კიდევ ერთი **სიმბოლური ქმედება**. მას ებრძანა პურისა და წყლის განსაკუთრებული წესით მიღება (მწუხარებით, აჩქარებით, კანკალით, მღელვარებით). ამით წინასწარმეტყველს უნდა წინამოესწავებინა საკვებისა და სასმელის ნაკლებობა იერუსალიმში.

ეზეკიელმა წინაგამოსახა ნაბუქოდონოსორის იმ ლაშქრობის გზის ნაწილი, რაც ბაბილონელთა მეფემ აჯანყებულთა დასჯის მიზნით დაიწყო. წინასწარმეტყველმა შექმნა ნახაზი, რომელიც მოასწავებდა ნაბუქოდონოსორის ლაშქრობის გარკვეულ ეტაპს და მიანიშნებდა საგონებელში მყოფი ხელმწიფის მკითხაობაზე (ის ვერ გადაწყვეტდა, თუ რომელი ქალაქის მიმართულებით წასულიყო. ამის გამო ბაბილონის მეფე მიმართავდა მარჩიელობას, წილი კი იერუსალიმზე ამოვიდოდა).

ეზეკიელის წიგნის შემდეგ ნაწილში საუბარია მისი მეუღლის გარდაცვალებაზე. აღნიშნულ დროს უფლის ბრძანებით წინასწარმეტყველმა **სიმბოლური ქმედება** განახორციელა. მან მწუხარების გამოხატვისაგან თავი შეიკავა და სამგლოვიარო წესები არ შეასრულა. ეზეკიელის ცოლის სიკვდილი სოლომონის ტაძრის განადგურების სიმბოლო იყო. როდესაც გადასახლებაში მყოფი ებრაელები იერუსალიმის დაცემის შესახებ შეიტყობდნენ, უდიდეს მწუხარებაში ჩაცვივდებოდნენ, თუმცა ვარამის გამოხატვას ვერ შეძლებდნენ. სწორედ ამ მოვლენის წინასახე იყო ეზეკიელის **სიმბოლური ქმედება**.

ნეტარი იერონიმე ეზეკიელის მეუღლეში, ასევე, ხედავს უფლის სძლობით პატივდებულ ძველი აღთქმის რჩეული ერის სიმბოლოს, ხოლო მის გარდაცვალებაში – რომაელთა მიერ იერუსალიმზე განხორციელებული ალყის ბოლოს განვითარებული მოვლენებისა და რჯულიერი მსახურების აღსასრულის ნიშანს. დასრულდა რა ძველი აღთქმის ეპოქა, ქვეყნიერება სახარებისეული მადლით გაბრწყინდა. კაცობრიობას „არდილის“ მაგიერ თავად ჭეშმარიტება მიენიჭა. ნეტარი იერონიმეს თანახმად, ამ უკანასკნელი მოვლენის მიზეზით პირველი მწუხარებასა და გლოვას არ იმსახურებს.

ეზეკიელის წიგნში აღწერილი შემდეგი **სიმბოლური ქმედება** მანუგეშებელი წინასწარმეტყველება იყო. უფლის ბრძანებით, ეზეკიელმა ორ კვერთხზე გარკვეული წინადადებები დაწერა. ამ წარწერებში ებრაელთა სამხრეთისა და ჩრდილოეთის ყოფილი სამეფოები იგულისხმებოდა. ეს ორი კვერთხი ეზეკიელმა ხელში გააერთიანა. აღნიშნული ქმედებით მან მიანიშნა სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ებრაელთა ცხოვრებაზე ერთიან სახელმწიფოში.

მესიანისტური თვალთახედვით, ეზეკიელის ზემოაღნიშნული **სიმბოლური ქმედება** წინასწარმეტყველებაა ახალი აღთქმის ეკლესიის შესახებ, სადაც გაერთიანდნენ გაქრისტიანებული ებრაელები და წარმართები.

VIII თავი. წინასწარმეტყველი ზაქარია.

ძველი აღთქმის წიგნებში აღწერილი უკანასკნელი **სიმბოლური ქმედება** ზაქარია წინასწარმეტყველს უკავშირდება.

ზაქარიამ მღვდელმთავარი ისუ დააგვირგვინა. მღვდელმთავარში სიმბოლურად გაერთიანდა სამღვდლო და სამეფო პატივი. ისტორიული თვალთახედვით, ეს ყოველივე მოასწავებდა ებრაელი ხალხის სულიერ ლიდერსა და საერო მმართველს, ისუსა და ზორობაბელს შორის თანხმობას ერის მართვა-გამგეობის საქმეში, სულიერი თვალსაზრისით კი დაგვირგვინებული მღვდელმთავარი განკაცებული ძე ღვთისას წინასახე იყო. ამ შემთხვევაში, მხილველისთვის საცნაური გახდა **სიმბოლური ქმედების** მესიანისტური შინაარსიც. ზაქარიას **სიმბოლური ქმედება** მის თანამედროვე იუდეველთათვის უდიდეს ნუგეშს წარმოადგენდა.

დასკვნაში წარმოდგენილია ის ძირითადი შედეგები, რაც მივიღეთ **სიმბოლური ქმედების** რაობის შესწავლისას. ამასთან, აქ გადმოცემულია კვლევის გზა, რამაც აღნიშნულ შედეგებამდე მიგვიყვანა. მასში შეჯამებულია ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებანი**, გადმოცემულია მათი საერთო და განმასხვავებელი ნიშნები, ასევე, გამოყოფილია **სიმბოლური ქმედების** განსაკუთრებული მაგალითები და ნაჩვენებია მათი თავისებურებები. დასკვნის ბოლოს წარმოდგენილია კვლევის პერსპექტივები.

ბიბლიის ბოლო დროის მკვლევართა მოსაზრებების გაცნობამ აჩვენა, რომ მათი უმრავლესობა **სიმბოლურ ქმედებებს** არსებითად განიხილავდა მეცნიერული კუთხით, ფილოსოფიური თვალთახედვით

ან წარმართული რწმენა-წარმოდგენების ჭრილში. საკითხისადმი მცდარი მიდგომიდან გამომდინარე, მათი დასკვნებიც იყო არასწორი ან არასაკმარისი იმისთვის, რომ გაგვეგო **სიმბოლური ქმედების** არსი. მართალია, ამ ტერმინს იყენებდნენ მართლმადიდებელი ღვთისმეტყველები, მაგრამ ეკლესიის აზრი მის რაობასთან დაკავშირებით ან აღნიშნული შესიტყვების ზუსტი განსაზღვრება არსად იყო მოცემული. ასე რომ, უპირველეს მიზნად დავისახეთ **სიმბოლური ქმედების** არსის ძიება. მიღებული შედეგი მოგვცემდა ამ ტერმინის ზუსტი დეფინიციის ფორმულირების შესაძლებლობას, რის საფუძველზეც განვსაზღვრავდით სადისერტაციო კვლევის არეალს.

სიმბოლური ქმედების რაობის გასაგებად ჩვენ გამოვიკვლიეთ მის უმთავრეს მაგალითებთან დაკავშირებული საეკლესიო ეგზეგეზა. მამათა განმარტებების შესწავლამ ცხადყო, რომ ეს ქმედებები ერთიანდებიან მოქმედებითი წინასწარმეტყველების სახეში, თუმცა ახასიათებთ თავისებურებები.

მიღებული შედეგის საფუძველზე მკაცრად განისაზღვრა ტერმინ **სიმბოლური ქმედების** მნიშვნელობა: ჩვენ ვუწოდებთ **სიმბოლურ ქმედებას** იმ მოქმედებით **წინასწარმეტყველებას**, რომელიც აღესრულება **თვალსაჩინოდ**, გულქვაობის სულიერი სენით შეპყრობილი ხალხის წინაშე, გამოირჩევა **საკვირველებით (საზოგადოებაში მიღებული ქცევის ნორმებისთვის არაადეკვატურობით)** და თან სდევს მისი მნიშვნელობის **განმარტება**.

ზემოხსენებულ განსაზღვრებაზე დაყრდნობით, ძველი აღთქმის წიგნებში გამოვყავით **ოცდახუთი** ბიბლიური ეპიზოდი.

ძველ აღთქმაში ყველა **სიმბოლური ქმედების** გამოვლენამ საშუალება მოგვცა, რომ შეგვესწავლა სადისერტაციო კვლევის საგანი. ჩვენი მთავარი მიზნის მისაღწევად გამოვიკვლიეთ აღნიშნული ბიბლიური ეპიზოდების ამსახველი ტექსტების ყველა საჭირო იკითხვისი. ამასთან, შევისწავლეთ ჩვენს ხელთ არსებული ყველა საეკლესიო განმარტება. მამათა ეგზეგეზის სისტემურმა ანალიზმა საშუალება მოგვცა, რომ ნათელი გაგვეხადა ეკლესიის თვალთახედვა აღნიშნულ ბიბლიურ ეპიზოდებთან დაკავშირებით. რაც შეეხება ჩატარებულ ტექსტოლოგიურ კვლევას, მან შესაბამისი საფუძველი შექმნა აღნიშნული განმარტებების სიღრმისეული გაგებისთვის.

ასე რომ, სადისერტაციო თემის მთავარ მიზანს მივაღწიეთ: ეკლესიის მამებზე დაყრდნობით, განვახორციელეთ ძველი აღთქმის წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებების** საღვთისმეტყველო ანალიზი.

ქვემოთ წარმოვადგენთ ძველი აღთქმის **სიმბოლური ქმედებების** შეჯამებას:

თითოეული **სიმბოლური ქმედება** იყო უნიკალური. წინასწარმეტყველნი ხშირად ერთსა და იმავე მოვლენაზე მიანიშნებდნენ, თუმცა მათ გამოსახავდნენ ერთმანეთისგან განსხვავებული ქმედებებით. ამასთან, მათი საშუალებით ერთი მოვლენის სხვადასხვა მხარე ცხადდებოდა. უმეტესწილად, **სიმბოლური ქმედებებით** გამოისახებოდა საუბედურო მომავალი, მაგ.: ბაბილონის ტყვეობა. წინასწარმეტყველნი განსაკუთრებული სიმძაფრით მიანიშნებდნენ დავითის ქალაქის ალყასა და დაცემაზე: იერემიამ თიხის ჭურჭელი დაამსხვრია, ეზეკიელი კი სახლში გამოიკეტა, მოპარული თმებით აღასრულა **სიმბოლური ქმედებები**, განსაკუთრებული წესით იღებდა პურსა და წყალს.

ზოგიერთი **სიმბოლური ქმედება** მანუგეშებელ წინასწარმეტყველებას წარმოადგენდა (მაგ.: ტყვეობიდან დაბრუნება). უნდა აღინიშნოს, რომ სასჯელის მომასწავებელი **სიმბოლური ქმედებებიც** ზოგჯერ მანუგეშებელი წინასწარმეტყველებით მთავრდებოდნენ.

წინასწარმეტყველნი **სიმბოლური ქმედებებით** იმ წარმართი ერების ხვედრსაც ასაჩინობდნენ, რომელნიც ებრაელებთან უშუალო კავშირში იმყოფებოდნენ. ძირითადად, ეს იმიტომ ხორციელდებოდა, რომ ღვთივრჩეულ ხალხს სასოება არ დაემყარებინა უცხოტომელთა ძალაზე და შემოქმედს მინდობოდა.

ხშირად **სიმბოლურ ქმედებათა** თანამონაწილენი ხდებოდნენ წინასწარმეტყველთა შვილებიც. ოსეს ორი ძე და ასული ისრაელიანთა დასჯის მიზეზებსა და მათი ურჯულო ცხოვრების შედეგებს ასაჩინობდნენ, ხოლო ესაიას ორი ვაჟი იუდეის მკვიდრებს გადასცემდნენ ხსნის მანუგეშებელ უწყებასა და მტრების დასჯის წინასწარმეტყველებას.

ძველი აღთქმის წიგნებში აღწერილ **სიმბოლურ ქმედებათაგან** გარკვეული თვისებით გამოიყოფა სამი მაგალითი. ამათგან ორს მსგავსი მახასიათებელი აქვს, ერთი კი განსაკუთრებული თავისებურებით გამოირჩევა:

როგორც ვიცით, **სიმბოლურ ქმედებებს** უფლის ბრძანებით წინასწარმეტყველნი აღასრულებდნენ, თუმცა გამონაკლისი შემთხვევაა ძველ აღთქმაში აღწერილი ორი **სიმბოლური ქმედება**. მათგან ერთი ელისეს სახელს უკავშირდება, მეორე კი – იერემიას. ისინი უშუალოდ წინასწარმეტყველებს არ აღუსრულებიათ, თუმცა მათი კურთხევითა და თანამონაწილეობით განხორციელდნენ. ელისე წინასწარმეტყველთან დაკავშირებული ეპიზოდი **სიმბოლურ ქმედებათაგან** გამოიყოფა კიდევ

ერთი განმასხვავებელი ნიშნით. ეს ერთადერთი შემთხვევაა, სადაც ღმერთი წინასწარმეტყველს უთითებს **სიმბოლური ქმედების** მხოლოდ ფორმას, მის წარმართვას კი მიანდობს ადამიანს.

ყველასგან გამორჩეული მაგალითია ძველი აღთქმის წიგნებში აღწერილი უკანასკნელი **სიმბოლური ქმედება**. ზაქარიამ მღვდელმთავარ ისუს თავზე გვირგვინები დაადგა. აღნიშნულ შემთხვევაში, ებრაელებისთვის საცნაური გახდა წინასწარმეტყველების როგორც ისტორიული, ასევე მესიანისტური შინაარსი.

წინამდებარე ნაშრომმა ცხადყო, რომ წინასწარმეტყველთა **სიმბოლური ქმედებანი** მეტად ჰგვანან სალოსთა, ერთი შეხედვით, არაადეკვატურ მოქმედებებს. აღნიშნული ქმედებებით წინასწარმეტყველნიცა და სალოსებიც საზოგადოებაში მიღებულ ქცევის ნორმებს არღვევდნენ. თუმცა ყოველი მათგანი სულიწმიდის შთაგონებით მოქმედებდა და ამგვარ საქციელს ადამიანთა გამოსწორებისთვის მიმართავდა. სწორედ სალოსთა ცხოვრებაში **სიმბოლური ქმედებების** ძიებაში ვხედავთ კვლევის ერთ-ერთ სამომავლო პერსპექტივას. ამით გავიხსენებთ ქრისტიანულ ეკლესიაში სალოსთა ღვაწლს და გავაცნობიერებთ თანამედროვე პირობებში მათი მოღვაწეობის განსაკუთრებულ ფორმას. კვლევის გაგრძელება შესაძლებელია ახალი აღთქმის (სახარება და საქმე მოციქულთა) მიმართულებითაც.

სადისერტაციო თემასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებული პუბლიკაციების ნუსხა

1. ც. ჩხეიძე, მეფეთა წიგნებში აღწერილი **სიმბოლური ქმედებანი**, თბილისის სასულიერო აკადემია, საეკლესიო-სამეცნიერო კრებული გრაგნილი V, თბილისი, 2017, გვ. 173-190.
2. ც. ჩხეიძე, წინასწარმეტყველ ოსეს **სიმბოლური ქმედებანი**, თბილისის სასულიერო აკადემია, საღვთისმეტყველო-სამეცნიერო შრომები VIII-IX, თბილისი, 2018, გვ. 350-395.
3. ც. ჩხეიძე, წინასწარმეტყველ ესაიას განმოსილი სიარული, სამეცნიერო-საღვთისმეტყველო ჟურნალი „რელიგია“, თბილისი, 2018, N1, გვ. 34-42.
4. ც. ჩხეიძე, საწინასწარმეტყველო **სიმბოლური ქმედების** რაობა ძველ აღთქმაში, თბილისის სასულიერო აკადემია, თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის საკონფერენციო მოხსენებათა კრებული II, თბილისი, 2019, გვ. 175-192.

На правах рукописи

Тбилисская Духовная академия и семинария Н(Н)ЮЛ Грузинской
Апостольской Автокефальной Православной Церкви

Библеистика, модуль а) Ветхий Завет

Цотне Чхеидзе

Богословский анализ *символических действий*
пророков Ветхого Завета

Диссертационный вестник

представленной работы на соискание академической степени
доктора теологии

Тбилиси

2019

28

Работа выполнена на кафедре библеистики Тбилисской Духовной академии и семинарии Н(Н)ЮЛ Грузинской Апостольской Автокефальной Православной Церкви; направление – библеистика, модуль а) Ветхий Завет.

Научный руководитель – **Митрополит Руставский Иоанн (Гамрекли),**

доктор богословских наук, профессор, академик Гелатской Академии наук.

Оппоненты:

1. **Архидиакон Деметре (Давиташвили),**
доктор богословских наук, профессор.

2. **Ираклий Оржония,**
доктор богословских наук.

Защита диссертации состоится 13 июня 2019 года в 12 часов на заседании Диссертационной комиссии Тбилисской Духовной академии и семинарии Н(Н)ЮЛ Грузинской Апостольской Автокефальной Православной Церкви.

Адрес: Площадь Ираклия II № 1.

Ознакомиться с диссертацией возможно в библиотеке Тбилисской Духовной академии и семинарии Грузинской Апостольской Автокефальной Православной Церкви.

Диссертационный вестник Автореферат разослан 16 мая 2019 года.

Секретарь Диссертационного совета: протоиерей **Бидзина Гуния,**
доктор филологических и богословских наук, профессор, академик Гелатской Академии наук.

Общая характеристика работы

В диссертационной работе исследованы **символические действия** ветхозаветных пророков.

Пророки были людьми, вдохновенными свыше, которые провозглашали народу Божье домостроительство и Его волю. Они были призваны заботиться о религиозно-нравственной святости людей ветхозаветной церкви. Однако, бывало, что евреи так падали духовно, что не слушали пророков. В таких случаях Господь давал благословение пророкам, чтобы для поучения народа они совершали бы **символические действия**. Пророки повиновались повелению Творца. В конце они толковали народу смысл своих **символических действий**.

Символическое действие – термин, разработанный в последнее время, который применяется¹⁷ к специальному действию пророка, осуществленному для передачи Божьего домостроительства и воли. Эти действия описаны в Библии.

Большинство **символических действий** описаны в Ветхом Завете (в основном они находятся в пророческих книгах). К таким действиям относятся, например: первый и второй браки Осии, хождение Исаий нагим и босым, истории в Книге Иеремии про льняной пояс и ярмо, осада Иерусалима, написанная Иезекиилем на кирпиче, венчание первосвященника Иисуса пророком Захарией и др.

Текущее положение по вопросу исследования выглядит следующим образом: всеобъемлющие работы, посвященные **символическим действиям** пророков, известны под авторством исследователей, находящимися за пределами Православной Церкви. Они не принимают во внимание толкования святых отцов, выражают различные мнения о сущности

¹⁷ Термин **символическое действие** (груз. სიმბოლური ქმედება, англ. **symbolic action/act**, нем. **symbolische Handlung**) употребляется многими богословами и учеными, напр.: архиепископ Иоанн (Смирнов) („Пророк Захария“ (1872 г.); „Пророк Осия“ (1873 г.), Епископ Палладий (Пянков) („Толкование на св. пророковъ Осию и Иоиля“ (1872 г.); „Толкование на книгу святого пророка Захарии“ (1876 г.), Протоиерей Александр Мень („Исагогика“, т. II (2000 г.); „Библиологический Словарь“, т. III (2002 г.), Г. Фон Рад („Old Testament theology“, ч. II (1965 г.) и др. Этот термин также употребляется в томах „Толковая Библия“, изданное преемников А. П. Лопухина, в учебнике, изданном департамента Оксфордского университета („The Oxford handbook of the Prophets“ (2016 г.) и т. д.

символического действия и произвольно объясняют эти библейские эпизоды.

Все вышеизложенное делает этот вопрос более неясным. Поскольку термин **символическое действие** используется богословами Православной Церкви (напр.: в России и Грузии), необходимо представить такую работу, в которой сущность **символического действия** будет изложена в свете учения святых отцов, и данные библейские эпизоды будут истолкованы аналогичным образом.

Диссертационная работа основана на учении святых отцов.

Прежде чем обсудить тему диссертации, важно, чтобы читатель получил достаточную информацию о пророках, составил представление об их предназначении, качествах, разных видах пророчеств и т. д. Для этого в работе представлена отдельная глава. Обсуждая различные типы пророчеств, особое внимание уделяется пророчеству делом потому, что **символическое действие** относится к такому виду пророчеств.

Прежде чем ознакомиться с толкованиями ветхозаветных примеров **символического действия**, читателю важно знать его сущность. Этому вопросу в работе уделяется особое внимание.

Вышеуказанные действия связаны с именами следующих пророков: Ахия, Самей, Елисей, Осия, Исайя, Иеремия, Иезекииль и Захария. Обсуждению **символических действий** первых трех пророков отводится одна глава, а другим предоставлены отдельные главы. Каждая из них начинается с общей информации об их исполнительном пророке. Здесь, главным образом, обсуждается личность пророка и эпоха его деятельности. За этим следует теологический анализ **символических действий**.

В работе обсуждаются все необходимые термины и чтения из Библий на иностранных языках. Это способствует правильному пониманию экзегезы святых отцов и углубленному изучению богословского содержания **символических действий**.

Актуальность темы

Символические действия пророков, как органическая часть Писания, всегда были предметом изучения святых отцов и любого исследователя Библии. Об этом свидетельствует существующий еще в пятом веке неверный взгляд на правдоподобность брака пророка Осии с блудницей (это мнение упоминается и отвергается в экзегетических трудах Св. Кирилла Александрийского и Блаж. Феодорита). Таким же

доказательством является существующий в том же веке вопрос: почему пророк Самей повторил **символическое действие** Ахии¹⁸. Более того, интерпретации отцов Церкви дают нам достаточные основания думать, что экзегеты упомянутые действия пророков выделяли особыми свойствами.

В XX веке иностранные исследователи Библии (немцы, французы, англичане и т. д.) высказывали мнения о сущности пророческих **символических действий**. Богословы обсуждали этот вопрос с разных точек зрения и анализировали **символические действия** во многих аспектах.

Понять смысл **символических действий** пророков довольно сложно ввиду их необычного характера. Поскольку значение Священного Писания не уменьшается с течением времени, изучение данных эпизодов Библии в каждую эпоху сохраняет актуальность для человека.

Актуальность темы диссертации также определяет то, что **символические действия** включены в учебную программу богословских учреждений многих стран, в том числе в силлабусах Ветхого Завета Тбилисской Духовной академии и семинарии. Таким образом, эти эпизоды Библии весьма важны для изучения студентам теологического факультета.

Основная цель и задачи исследования

Целью работы является теологический анализ **символических действий**, описанных в книгах Ветхого Завета.

Для достижения данной цели предполагается разрешить следующие задачи:

1) Определить значение термина **символическое действие**, и на основании этого установить, какие библейские эпизоды Ветхого Завета могут быть обозначены этим термином.

2) Рассмотреть личность, эпоху и географическую сферу деятельности каждого пророка, который совершил **символические действия**.

3) Сделать текстологическое исследование этих библейских эпизодов в определенной степени (основное внимание следует уделять тем чтениям иностранных Библий и значению тех терминов, на которых опираются святые отцы при толковании).

¹⁸ см. Блаженный Феодорит Кирский, Творения, ч. 1, Свято-Троицкая Сергиева лавра, 1905, стр. 378.

4) Глубоко изучить все доступные святоотеческие толкования **символических действий**. Кроме того, мы должны учитывать мнения богословов современности и раввинов, которые не противоречат толкованиям экзегетов Церкви.

Научная новизна и основные результаты работы

В диссертационной работе сущность **символического действия** рассматривается на основе экзегезы святых отцов. Посредством представления взглядов церковных экзегетов, были подчеркнуты особенности **символического действия**, его истинные функции и смысл.

Мы разработали такое определение вышеупомянутого термина, которое не противоречит церковному пониманию Священного Писания и в то же время выражает специфику этих библейских эпизодов. На основе разработанного определения было установлено, сколько **символических действий** содержится в Ветхом Завете.

В работе описаны все **символические действия** из книг Ветхого Завета, с толкованием, основанным на размышлениях церковных экзегетов. В ходе исследования также были выявлены особые примеры **символического действия**¹⁹.

Теоретические и методологические основы исследования

В диссертационной работе используются синтетическо-аналитический и компаративистский методы исследования.

Изучение упомянутых библейских эпизодов происходит в двух направлениях: текстологическом и теологическом. Анализ **символических действий** осуществляется постатейно.

Основной текст Священного Писания, на который мы опирались, - издание Библии 2015 года на древнегрузинском языке, подготовленное проф. Э. Челидзе по всем существующим изданиям и списку. Кроме того, в случае надобности, ссылаемся на Библии: Ошки, Гелати, Иерусалима, Саввы и Бакари. Текст Библии на современном грузинском языке цитируется из издания Патриархии Грузии 1989 года.

¹⁹ см.: 4 Цар. 13. 14-19; Иер. 51. 59-64; Зах. 6. 9-15.

Изучение библейского текста (терминология, параллельные чтения) в основном осуществляется посредством авторитетных изданий иностранных текстов Ветхого Завета. Септуагинта цитируется из издания А. Ральфа, в качестве исключения – из Ватиканского кодекса (Vat.gr.1209), текст еврейской Библии приводим из издания Штутгарта (Biblia Hebraica Stuttgartensia). Вульгата цитируется из редакции Р. Вебера, Б. Фишера, Ж. Грибомона, Х. Ф. Д. Спаркса и В. Тила, а Библию короля Иакова – из издания Б. Блаинейя. Славянский текст цитируется из Библии, который произведен по „елизаветинскому“ изданию 1900-го года, а русский текст Священного Писания – из синодального перевода Русской Православной Церкви. К тому же, учитываются текстовые особенности рассматриваемых нами экзегетических трудов святых отцов. Следует отметить, что анализ разноязычного текста Священного Писания (Масоретской Библии, Септуагинты, Вульгаты и т. д.) важен для нас постольку, поскольку это необходимо для глубокого понимания комментариев святых отцов.

Теологический анализ библейского текста в большинстве осуществляется на основе толкования отцов Церкви, сохраненных в их экзегетических трудах. Данные толкования в диссертационной работе рассматриваются систематически. Одновременно мы рассматриваем взгляды современных комментаторов. К этому, в некоторых случаях, присоединяем толкования раввинов (в основном из экзегетических произведений Блаж. Иеронима). В диссертационной работе проводится сравнение представленных толкований.

Символические действия изначально объясняются в контексте исторического будущего народа, а затем (если возможно) – в смысле мессианском и, наконец (в некоторых случаях), – с точки зрения дидактики.

Теоретическая значимость работы

Толкования **символических действий** рассеяны в различных экзегетических работах. Настоящая диссертация предоставляет доступ ко всем необходимым материалам для тех, кто намерен глубоко изучить содержание **символических действий**, описанных в книгах Ветхого Завета. Кроме того, здесь эти толкования проанализированы, обобщены и систематизированы. Читателю предоставляется возможность познакомиться с толкованиями вышеупомянутых библейских эпизодов отцов церкви (Святитель Кирилл Александрийский, Святитель Иоанн

Златоуст, Святой Ефрем Сирийский, Блаженный Иероним, Блаженный Феодорит и т. д.) и сравнить их с мыслями современных исследователей. Он также может познакомиться с параллельными чтениями разноязычных библейских текстов (Септуагинты, Вульгаты, Масоретской Библии и т. д.), связанных с **символическими действиями**, проследить их взаимоотношения и ознакомиться со значениями многих терминов. Кроме того, диссертационная работа в значительной степени поможет тем, кто заинтересован в изучении феномена юродства и исследует такие явления в Библии.

Практическая значимость работы

С помощью определения **символического действия**, разработанного нами, читатель имеет возможность раскрыть подобные действия вне Ветхого Завета, напр.: в житии святых (в основном, юродивых) и осознать особую форму их деятельности. Кроме того, знания, полученные в результате работы, помогут заинтересованному читателю различать **символические действия** служителей Бога и фальшивых деятелей. Результаты работы могут быть применены в лекционных курсах по Ветхому Завету.

Структура и объем работы

Диссертационная работа содержит аннотацию (на грузинском и английском языках), введение, основную часть, заключение и список использованной литературы. Основная часть работы разделена на восемь глав. Каждая из них разделена тематически. Работа снабжена необходимым справочно-библиографическим материалом.

Объем работы составляет 250 печатных страниц, из которых 4 страницы предоставляются аннотации, 16 страниц – введению. Основная часть состоит из 213 страниц, а заключение – из 6 страниц. К работе приложен список используемых источников и литературы.

Основное содержание работы

Введение начинается с общего рассуждения о сущности **символического действия**, а затем в нем обсуждаются: актуальность диссертационной темы, текущее положение по вопросу исследования, предмет исследования, основная цель и задачи исследования, научная новизна и основные результаты работы, теоретические и методологические основы исследования, теоретическая ценность и практическая значимость работы. Введение завершается обзором использованной литературы.

Глава I. О пророках.

Ветхозаветные патриархи, Моисей и другие пророки были избранными Богом людьми. Их главная цель состояла в том, чтобы принять Слово Господа, исполнить и передать его верующим. Пророки духовно заботились о богоизбранном народе Ветхого Завета. Они не только передавали слово Бога евреям, но и разоблачали их, вразумляли, призывали к покаянию и предводительствовали на пути к истине. Господь через своих служителей заботился и о язычниках. Пророки объявляли суд Господа над ними, призывая их к исправлению.

В еврейской Библии к пророкам прилагаются разные термины. Среди них наиболее распространенной формой является термин **נָבִי (Navi)**. По словам прот. Александра Меня, он может происходить от Аккадское **nabu**, что означает „призывать“. Соответственно, термин **נָבִי** переводится как „призванный“. Некоторые ученые предполагают, что этот термин происходит от еврейского глагола **נָבַע (Nava)**, что означает „выливаться“, „исторгаться“, а **נָבִי** отглагольное существительное означает, в примерении к человеку, того, в котором Создатель возбуждает божественные речи. Термин **נָבִי** в Септуагинте шестьдесят переводчиков передали словом **προφήτης**. Исследователи видят его происхождение от глагола **πρόφημι** и определяют двояким образом. По первому определению он означает „говорить заранее“, „предсказать“. То же относится и к грузинскому термину, соответствующему упомянутому слову („წინასწარმეტყველო“). Термин **προφήτης** также можно интерпретировать по-

другому. Дело в том, что **про** в греческом также означает „за“, „вместо“. Следовательно, **προφήτης** означает „говорящий за кого-либо“, а в богословском смысле – человека, который говорит от имени Бога, передает слова Творца людям. Что касается славянского термина **пророк**, по словам А. П. Лопухина, здесь **про** означает углубление, проникновение во что-либо скрытое, недоступное, а слово **рок** относится к разговору (**реку, речь**).

Пророки – деятели, которые отличаются своей благочестивой жизнью и являются носителями истинной веры. Получая откровение от Господа, они вдохновляются Святым Духом и объявляют людям будущее. Кроме того, они действуют сознательно. Эти деятели вдохновлены свыше, во время видения и проповеди они не лишаются здравого сознания, способности суждения и свободной воли.

Есть два вида пророчества: словом и делом.

Отрывок из книги Захарии имеет особое значение для изучения сущности пророчества делом. Здесь есть подсказка о вышеупомянутом виде деятельности пророков: „Послушай убо, Иисусе, иерею великій, ты и искренніи твои съдящии предъ лицомъ твоимъ, зане мужіе дивозрителіе суть“²⁰. „мужіе дивозрителіе“ соответствует греческому термину **τερατοσκοποι**. В этом случае масоретский текст Библии и Вульгата имеют особое значение. На вышеупомянутом месте пророчества Захарии в еврейской Библии написано: **אֲנֹשֶׁה מוֹפֶתִים** (**Aněshe Mofeth**; „мужи предзнаменования“; сн. VUL: **viri portendentes** – „мужи предзнаменательные“ или „мужи предвещатели“). Термин **אֲנֹשֶׁה (Mofeth)** означает „предзнаменование“. Данными словами Библия раскрывает особую часть служения пророков: пророки, ставшие знаменами Господа действиями, совершенными по приказу Бога, предызображали дни будущего.

Глава II. Определение *символического действия*.

В 30-40-х годах XX века **символические действия** не пользовались актуальностью среди исследователей. В 1927 году британский ученый Г. В. Робинсон опубликовал эссе: „Пророческий символизм“. В течение следующих двух десятилетий три книги были написаны в Голландии. Они связаны с именами А. Ван ден Борна и А. В. Гронмана. Интерес к этому

²⁰ Зах. 3. 8.

вопросу возрос во второй половине XX века. В 1952 году немецкий богослов Г. Форер опубликовал статью: „Стиль рапортов о **символических действиях** пророков“, а год спустя – книгу: „**Символические действия** пророков“. Это самое раннее исследование, в котором обширно рассмотрены **символические действия**. Форер считает, что **символическое действие** происходит от языческой „симпатической магии“. Он исчисляет тридцать два **символических действия** в Ветхом Завете. У Форера категория **символических действий** основана на методе „критики формы“ Библии. Часть исследователей разделяют эту точку зрения (Р. М. Галс, В. Цимерли, Д. В. Гарнер и др.). Они приписывают к **символическим действиям** только те места Священного Писания, где раскрывается особая литературная структура. Кроме того, эти исследователи не считают **символическим действием** тот библейский эпизод, в котором невербальное поведение пророка является стереотипной жестикуляцией.

У Т. В. Оверхолта категория пророческих действий намного шире, чем об этом упоминалось выше. Исследователь называет их „действиями власти“. Он говорит, что в Ветхом Завете (в царских и пророческих книгах) есть более шестидесяти примеров таких действий. Предметом изучения Оверхолта, по его же словам, является не литературная форма этих библейских эпизодов, а сами действия. По мнению этого исследователя, его категория пророческих действий гораздо шире, чем у Форера, потому что этот последний отделил друг от друга магические и символические акты. С точки зрения Оверхолта, количество магических действий в Священном Писании довольно велико. К. Г. Фрибел имеет другой подход к этому вопросу. Он обзорекает **символическое действие** как риторическую невербальную коммуникацию и называет его „знаковым действием“. Исследователь считает „знаковым действием“ невербальное поведение, а также жесты и паралингвистику (звуковой тон, высота звука и т. д.). Английский ученый В. Д. Стеиси также имеет другой подход к вопросу о сущности **символического действия**. Он рассматривает домостроительство Господа и **символическое действие** как причинно-следственную связь. Именно это последнее (или его изменение) показывает и отражает действие пророка. Категория пророческих действий у Стеиси шире, чем у Фрибела и объединяет 48 примера.

Прот. Александр Мень предлагает определение **символического действия** в своем „Библиологическом словаре“ где он опирается на работу А. Свидлера: „Пророки и современные символические акты“ (1981 г.). По

словам прот. Александра Меня, **символическое действие** одна из форм пророческой проповеди.

Мы рассматриваем сущность **символического действия** на основе слов Блаженного Феодорита: „Бог всяческих, когда, обращая речь к людям страждущим бесчувственностью, не убеждал их словами, изображал им будущее, чем либо на самом деле совершающимся, чтобы необычайностью видимого привлечь внимание сих ожесточенных“²¹.

Пророки прибегали к **символическим действиям** по повелению Господа в особых случаях, когда еврейский народ совсем не слушал устную проповедь пророков. В это время воля и домостроительство Бога передавались пробуждением интереса. **Символическое действие** должно было вызвать большое внимание людей и произвести глубокое впечатление в их сознании. Вот почему для него была характерна неадекватность по нормам поведения, принятых в обществе. По толкованию Блаженного Феодорита люди, видевшие Исаию ходящего нагим, стекались на необыкновенное зрелище, желая узнать повод такого поступка. По словам Святителя Кирилла Александрийского, Исаия ходил нагим потому, что евреи не внимали речам пророков, и даже высказывали укоризны тем, кто хотел предрекать им будущее. Упомянутого вопроса касается и Святитель Амвросий Медиоланский. По его словам, хотя Исаия мог высказать пророчество, но предпочел воспользоваться малоприятным примером, поскольку сам вид поражал более, чем слово. Таким образом привлекал внимание Иеремия, когда у него на шее было ярмо. Иезекиил прокапал стену и воспользовался этим вместо двери, чтобы выехать из дома на двор. Проясняя одно из **символических действий**, Блаженный Иероним так передавал смысл слов Господа относительно Иезекииля: „поелику они имеют глаза, чтобы видеть, и не видят, и уши, чтобы слышать, и не слышать, то научи их чрез образ и картинное изображение и покажи в телесных формах, что они узнают об имеющем быть плене не только слухом, но и глазами“²².

По словам протоиерея Александра Меня, многие пророки прибегали к **символическим действиям**, которые врезались в сознание и память народа глубже, чем слова. Объясняя одно из **символических действий** Иеремии, Блаженный Иероним говорит, что Господь хочет, чтобы народ поучался не

²¹ Блаженный Феодорит Кирский, Толкование на пророка Осию, Москва, 2006, ст. 252.

²² Блаженный Иероним Стридонский, Творения, ч. 10, Киев, 1886, ст. 137.

только ушами, но и глазами, ибо в уме более удерживается то, что приходит посредством зрения, чем то, что приходит посредством слуха. Это мнение высказывает Святой Ефрем Сирий во время толкования упомянутого **символического действия**. По его словам, Иеремия поступал так по обычаю других пророков, чтобы пророчество глубже запечатлеть в сознании людей, чтобы народ и глазами видел, и ушами своими слышал слово его.

Символическое действие отличалось убежденностью. В общем, символы, как говорит епископ Палладий (Пьянков), на Востоке имели большое значение, они вразумляли лучше всякой проповеди. Блаженный Феодорит рассматривает вышеупомянутую проблему в толковании „Четвертой Книги Царств“ и объясняет причину обращения пророка Елисея к **символическому действию** как особого мышления человечества в древние времена. По словам блаженного отца, они не столько верили словам, сколько предречениям посредством дел.

Наконец, людям всегда объясняли значение пророчества, изображенного в действии. Само Писание свидетельствует об этом²³. В **символических действиях** предзнаменовались следующие события: разделение единого государства евреев, падение Иерусалима, Вавилонский плен и др. Часто они были связаны с новозаветными событиями, но людям была объяснена только историческая сторона пророчества.

В Ветхом Завете **символические действия** встречаются в Книгах царств и пророков. Первое **символическое действие**, описанное в Писании, было совершено пророком Ахией²⁴. Следующим был пророк Самей, потом пророк Елисей²⁵. Кроме того, пророки: Осия, Исаия, Иеремия, Иезекииль и Захария также прибегали к **символическим действиям**²⁶. Кроме того, Библия указывает на существование других **символических действий** пророков²⁷. **Символические действия** совершались и лжепророками чтобы убедить людей в правдивости их слов, которые содержатся в двух эпизодах

²³ см.: 3 Цар. 11. 30-32; Иер. 13. 1, 7, 9; Иер. 27. 2-6, 12; Ис. 20. 2-3; Иез. 5. 1, 5, 8.

²⁴ см.: 3 Цар. 11. 29-32.

²⁵ см.: 3 Цар. 12. 24о, 4 Цар. 13. 14-19.

²⁶ см.: Ос. 1. 2-9; 3. 1-5, Ис. 7. 3; 8. 1-4; 20. 1-6, Иер. 13. 1-11; 19. 1-15; 27. 1-22; 28. 12-14; 32. 6-15; 43. 8-13; 51. 59-64, Иезек. 3. 24-27; 4. 1-17; 5. 1-17; 12. 1-16; 12. 17-20; 21. 23-29; 24. 15-24; 37. 15-28, Зах. 6. 9-15.

²⁷ см.: Ис. 20. 2 и Иер. 28. 13.

Ветхого Завета²⁸. Пример **символического действия** можно найти в Деяниях апостолов²⁹.

Глава III. *Символические действия*, описанные в Книгах Царей.

В Книгах царей содержится **символические действия** пророков Ахией, Самея и Елисея.

Первое **символическое действие** в Библии связано с пророком Ахией. Он разорвал свою одежду на двенадцать частей, десять из которых он дал Иеровоаму, и двое оставил себе. Это **символическое действие** предзнаменовало разделение единого государства евреев на две части. Иеровоам должен был править царством Израиля, а руководство над Иудеями должно было остаться у потомков Давида.

Символическое действие Ахии повторил пророк Самей, что было сделано ради глубокого познания Иеровоамом богоданности ему власти царства.

Была некоторая внешняя разница между **символическими действиями** Ахии и Самея: Библия подчеркивает, что Ахия был один на поле с Иеровоамом. Во втором пророчестве неясно, были ли Самей и Иеровоам одни. При этом, в начале **символического действия** Ахия был одет в вышеупомянутую одежду, а Самею было приказано разорвать одежду перед тем, как одевать ее. Кроме того, Самей сказал Иеровоаму, чтобы он оделся десятью частями разорванной одежды.

Упомянутые **символические действия** были не совсем одинаковыми и по смыслу. Согласно вышеизложенному, Ахия дал десять клочков в руки Иеровоама, а Самей приказал ему надеть их, что указывало на приближение пророчества. Таким образом, действие Самея было продолжением **символического действия** Ахии.

Следующее **символическое действие** связано с Елисеем. Это было выполнено королем Иоасом благословением и участием пророка. В этом **символическом действии** условно выделены две части: метание Иоасом сначала одной стрелы, а затем – трех стрел. Каждое из этих действий имеет соответствующее символическое значение.

²⁸ см.: 3 Цар. 22. 11 (ср. 2 Пар. 18. 10); Иер. 28. 10-11.

²⁹ см. Деян 21. 10-11.

Елисей приказал Иоасу взять лук со стрелами и потянуть его, затем наложил свои руки на руки царя и поручил его бросить стрелу в восточное окно. После того, как стрела однажды была выпущена, пророк приказал царю сделать это снова. На этот раз Елисей доверил количество выпущенных стрел воле Иоаса. Король выстрелил в окно только три раза.

По первой части **символического действия** Бог снискал бы благодать на Израиль и помог бы ему победить Сирию, но одоление врага евреями зависело от второй части **символического действия**. В этом случае число выпущенных стрел олицетворяло количество побед в борьбе с Сирией. При этом, король сам должен был решить сколько стрел он будет стрелять. Согласно вышесказанному, он выпустил только три стрелы, что было недостаточно для окончательного поражения Сирии.

Согласно мессианистической точке зрения, вышеназванные **символические действия** Святой Ефрем Сирий связывает со спасительными деяниями Христа, видя в них Распятие, Сошествие в ад, Воскресение и Вознесение Спасителя.

Глава IV. Пророк Осия.

Пророк Осия дважды женился на блуднице. Эти действия показывали идолопоклонство (духовный блуд) евреев и предвещали их наказание.

Между первым и вторым **символическими действиями**, в основном, были следующие внешние различия: у Осии были супружеские отношения со своей первой женой, Гомерой. С ней у пророка было трое детей: Иезраель, „Непомилвана“ и „Не люди мой“. Что касается второй жены Осии, на некоторое время ей была запрещена супружеская связь, при этом, она должна была оставить прелюбодеяние. Если бы эта последняя осталась бы верной Осии, пророк вступил бы в супружеские отношения с ней.

Вышеупомянутые **символические действия** также отличались с точки зрения значения: Гомера прежде всего олицетворяла жителей северного царства. Это **символическое действие** было об их будущем. Первый сын Осии указывал на основную причину наказания израильтян – идолопоклонство. Его остальные дети представляли результат упомянутого греха: Господь больше не помиловал бы жителей северного царства, передал бы их в руки ассирийцев и отправил бы в изгнание. Израильтяне потеряли бы честь быть народом Божьим. Что касается второй жены Осии, она олицетворяла весь еврейский народ. Это

символическое действие предзнаменовало вавилонский плен. Согласно пророчеству, евреи потеряли бы связь с Господом, они не имели бы предводителя, у них не было бы храма и, следовательно, богослужения. При этом, в плену они осознали бы свое преступление и отказались бы от идолопоклонства. Кроме того, второе **символическое действие** указывало на то, что после завершения плена евреи восстановили бы утерянную связь с Господом.

В духовном смысле экзегеты связывают с Гомером как богоизбранный народ Ветхого Завета, так и язычников. В результате брака Осии и Гомера, появляется Изреель, а спустя много веков, после установления духовной связи между еврейским народом и Господом, на Синайской горе в лоне Ветхозаветной церкви рождается Мессия. С другой стороны, Спаситель примирил с Богом человечество, следовавшее за кумирами, превратив его в единое паство Церкви.

Во втором **символическом действии** Осии блудница олицетворяла иудейский народ, отрекающийся от Христа и пострадавший за Распятие Спасителя, лишившись богоизбранства, они рассеялись по миру, хотя в конце будут обращены и восстановят связь с Богом.

Глава V. Пророк Исаия.

Среди Великих Пророков первым Исаия осуществил **символические действия**. Из этих действий пророк совершил два с помощью детей, а одно – сам.

Символические действия, которые были выполнены с помощью детей, содержали утешительное пророчество для жителей южного царства.

Когда жители Иудеи столкнулись с очень тяжелым испытанием (большая армия была против них), Господь повелел Исаии утешить их. Пророк должен был встретиться с испуганным Ахазом. С Исаией должен был быть его сын Иасув (это имя имеет ряд значений, напр.: „оставленный“, „обращающийся“...). Сын Исаии олицетворял евреев, которые в случае обращения к Господу должны были быть спасены от врагов с помощью Бога.

Второе **символическое действие** Исаии было предсказанием наказания. Господь повелел Исаии написать пророчество („скоро добывай, быстро грабь“) на большом и новом свитке. Он должен был сделать это в присутствии двух свидетелей. Затем Исаия наименовал этим

предсказанием, согласно приказу Творца, своего новорождённого сына. Сын пророка для евреев предзнаменовал будущие события. Вместе с его ростом приближалось время уничтожения ассирийцами Израиля и Сирии.

Святые отцы в имени второго сына Исаии видят предсказание о вочеловечении Спасителя, пришедшего в мир для спасения человечества и низвержения власти Сатаны.

Посредством третьего **символического действия** Бог вразумлял людей на то, что тщетно возлагать надежду на человеческую силу и призывал их надеяться на Творца. Три года Исаия ходил нагим и босым. В это время пророк предзнаменовал трехлетнюю войну в Египте и Эфиопии, которая привела бы к плену той же продолжительности. Все это должны были сделать ассирийцы.

Глава VI. Пророк Иеремия.

В книге Иеремии описаны шесть **символических действий**. Они отличались разнообразием с точки зрения формы исполнения и содержания. В этих действиях использовались различные предметы: льняной пояс, глиняный сосуд, деревянное ярмо и камни. Именно посредством их олицетворял Иеремия будущие события и показывал домостроительство Господа в жизни еврейского народа. Его **символические действия** были связаны как с наказанием богоизбранного народа, так и с их утешительным будущим.

Первое **символическое действие** было связано с льняным поясом. Господь приказал Иеремии купить льняной пояс и носить его на некоторое время, затем положить его в глубины реки и, наконец, извлечь его из воды. В указанное время пояс уже был гнилой и непригодным для использования. Это **символическое действие** указывало на то, что Господь приблизил к себе еврейский народ и заботился о нем, но они отделились от Бога и за это были наказаны семидесятилетним пленом. Третья часть этого **символического действия** означала возвращение евреев из Вавилона³⁰.

³⁰ Согласно определению Блаженного Иеронима, льняной пояс является также символом праведного человека, защищавшего Церковь от нападок еретиков. В случае, если этот человек лишится спасительного лона и обратится в ерещество, он сгниёт и никогда не вернёт былой красоты, даже если исправится, люди не будут слушать человека с запятнанным именем.

Во втором **символическом действии** использовался глиняный сосуд. Иеремия разбил глиняный сосуд в знак грядущего разрушения вавилонянами Иерусалима и всего южного царства. При осуществлении этого действия присутствовали старейшины священников и народа. Это было сделано в особом месте для идолопоклонства евреев – в долине Венином, в Тофете. Было невозможно полностью восстановить измельченный глиняный сосуд, и это означало, что после наказания евреи не могли бы восстановить свое первоначальное состояние.

Согласно определению Блаженного Иеронима, данное предсказание особо относится к сокрушительному удару на иудеев в период римских императоров Веспасиана и Тита, а затем – Адриана.

Третье **символическое действие** было выполнено с деревянным ярмом. Господь повелел Иеремии носить ярмо на шее. Этим действием пророк объявлял Божье домостроительство: на какое-то время иудеи оставались бы под властью Навуходоносора. Попущенная Господом кара на людей должна была быть принята по воле, чтобы это наказание не было бы обременено непослушанием³¹.

Следующее **символическое действие**, описанное в книге Иеремии, было утешительным пророчеством. В этот период Иерусалим был осажден. Оставалось короткое время до вторжения в город. В это время Иеремия купил землю за пределами города. Этим **символическим действием** пророк предсказал возвращение из плена.

В дальнейшей части книги Иеремии изложено **символическое действие**, осуществленное в городе Тафнис в последние дни жизни пророка. Пророк разложил камни таким образом, чтобы получить сооружение, подобное трону, а затем наточил его глиной. Это сооружение было олицетворением престола Навуходоносора, и оно предзнаменовало, что Вавилонский король завоюет Египет. Египет не мог бы спасти от наказания евреев, бежавших от Навуходоносора.

В последней части книги Иеремии описано еще одно **символическое действие**, которое было выполнено в Вавилоне. Оно было сделано Сераием по заданию пророка Иеремии (Сераия был слугой Иудейского царя Седекии). Он должен был прочесть пророчество, написанное в письме Иеремии, для переселенных евреев, а потом привязать к нему камень и

³¹ Согласно Блаженному Феодориту, с тех пор, как лжепророк сломал Иеремии деревянное ярмо, Господь велел пророку поставить на шею железное ярмо, что предрекало утяжеление наказания.

бросить в реку. Это действие предзнаменовало падение Вавилонской империи.

Глава VII. Пророк Иезекииль.

Символические действия Иезекииля отличаются большой необычностью с точки зрения формы исполнения. В его книге содержится самое большое количество (десять) **символических действий**. Эти действия в основном связаны с осадой Иерусалима и сопутствующими ему событиями.

Первое **символическое действие** Иезекииля было пророчество об осаде Иерусалима. По приказу Господа, Иезекииль был заперт в своем доме.

После вышеупомянутого действия, пророк изобразил на кирпиче осажденный Иерусалим. С помощью этого чертежа Иезекииль совершил еще три **символических действия**. Сначала он поставил в качестве стены железную сковородку между собой и изображением Иерусалима. Второе **символическое действие** состояло в том, что пророк лежал целыми днями на левом боку, а затем на правом. Лежа на боку, Иезекииль смотрел на изображенный на кирпиче Иерусалим, простирая к нему свою руку. Кроме того, ежедневный рацион пророка состоял из небольшого количества хлеба, запеченного в фекалиях скота и небольшого количества воды. Наконец, Иезекииль сбрил бороду и волосы, взвесил их, разделил на несколько частей и разгромил разными способами (Он сжег одну часть в середине чертежа Иерусалима, вторую часть изрубил мечом в окружности этого изображения, а последнюю часть развеял по ветру. Часть рассеянных волос он собрал и завязал у себе в полы, некоторое количество этих волос снова сжег в середине чертежа города).

Сковородка, поставленная в качестве стены, была связана с осадой Иерусалима. Она олицетворяла своего рода духовную стену между Богом и иудеями. Когда наступило бы наказание над жителями Иерусалима, Творец не внял бы их молитвам и не спас бы евреев, павших в бедствие³².

³² Святой Григорий Великий видит в Иезекииле символ учителя Слова Божия, а в кирпиче – выражение сердца человека, прикованного к земному. На нём проповедник должен изобразить духовный Иерусалим, т.е. передать слушающим учение о небесном рае и возбудить в них стремление к высшему познанию. Духовный учитель должен заранее тщательно ознакомить учеников с ожидаемыми соблазнами и подготовить для их преодоления. Если ученик не окажется

Длительное лежание на левом и правом боку показывало периоды пленения израильтян и иудеев. Дни лежания Иезекииля соответствовали годам пленения евреев. Неприятный и неполноценный рацион питания предвещал как страдания иудеев в осаде Иерусалима, так и бедствия переселенных евреев и их несправедный образ жизни. Кроме того, Иезекииль положением руки обозначал осуждение Иерусалима Творцом. Третье **символическое действие** представляло различные виды смерти иерусалимлян. Некоторые из них умерли бы от голода или болезни, а другие погибли бы в бою. Этим **символическим действием** также было предварено переселение евреев и последующие бедствия.

Следующее **символическое действие**, описанное в книге Иезекииля, также было связано с осадой Иерусалима. Оно состояло из двух частей. Первая должна была быть сделана днем, а вторая – вечером. Первоначально пророк перед глазами евреев собрал возле дома предметы, нужные при переселении (предположительно, это были следующие предметы: палочка, пояс, сумка с едой, сосуд, наполненный водой и т. д.). Вечером Иезекииль проломал отверстие в стене своего дома и вышел оттуда. В это время его лицо было покрыто, а на спине у него была ноша. Этим **символическим действием** Иезекииль предсказал переселение евреев, оставшихся на родине и олицетворил бег Седекии из Иерусалима. Халдеи должны были захватить царя Иудейского, выколоть ему глаза и отвезти его в Вавилон.

С осады Иерусалима было связано еще одно **символическое действие** Иезекииля. Ему было приказано принимать хлеб и воду особым образом (с печалью, ускорением, трепетом, волнением). Так должен был пророк предсказать недостаток пищи и питья в Иерусалиме.

Иезекииль предначертал часть походной дороги Навуходоносора, которую царь Вавилонский начал для наказания повстанцев. Пророк создал чертёж, который предвещал определенную стадию похода Навуходоносора и указывал на гадание царя, погрузившегося в раздумье (он не мог бы решить, в какой город идти. Из за этого царь Вавилона обратился бы к гаданию, а жребий пал бы на Иерусалим).

прилежным, учитель в этом не виноват. Поэтому он, во время Божьего суда, стеной воздвигнет железную сковороду между собой и изображённым на кирпиче Иерусалимом, т.е. старание проповедника, проявленное к неприлежному ученику, говорит о невинности учителя.

В следующей части книги Иезекииля речь идет о смерти его жены. В то время пророк совершил **символическое действие** по повелению Господа. Он воздержался от выражения горя и не выполнил обряды траура. Смерть жены Иезекииля была символом разрушения храма Соломона. Когда евреи в изгнании узнали бы о падении Иерусалима, они были бы опечалены великой скорбью, но они не смогли бы выразить горе. Прообраз этого события и был **символическим действием** Иезекииля.

Блаженный Иероним в супруге Иезекииля также видит символ ветхозаветного богоизбранного народа, невесту Господню, а в её кончине – знак событий, развивающихся в конце окружения римлянами Иерусалима и завершения служения. Завершилась эпоха Ветхого Завета, мир озарился евангельским светом. Вместо „призрака“ человечеству была дана сама Истина. Согласно Блаженному Иерониму, благодаря последнему событию, первое не вызывает скорби и горя.

Следующее **символическое действие**, описанное в книге Иезекииля, было утешительным пророчеством. По приказу Господа, Иезекииль написал некоторые предложения на двух жезлах. В этих надписях подразумевались бывшие южные и северные царства евреев. Иезекииль объединил в руке эти два жезла. Вышеупомянутым действием он предзнаменовал обитание евреев в одном государстве по возвращении на свою родину.

Согласно мессианистической точке зрения, данное **символическое действие** Иезекииля является предсказанием о Церкви Нового Завета, где объединились обращённые в христианство евреи и язычники.

Глава VIII. Пророк Захария.

Последнее **символическое действие**, описанное в книгах Ветхого Завета, связано с пророком Захарией.

Захария увенчал первосвященника Иисуса. Священническая и царская честь в символическом образе соединилась в первосвященнике. Согласно историческому объяснению, все это означало взаимное согласие между духовным и светским правителем народа, Иисусом и Зоробабелем, а в духовном смысле увенчанный первосвященник был прообраз воплотившегося Сына Божьего. В этом случае для аудитории стало очевидным и мессианское содержание **символического действия**. **Символическое действие** Захарии было самым большим утешением для его современников иудеев.

В **заключении** приводятся те основные выводы, которые мы получили при изучении сущности **символического действия**. Кроме того, здесь передан способ исследования, который привел к вышеупомянутым результатам. В нем подытожены **символические действия** пророков Ветхого Завета, изложены их общие и отличительные признаки, также выделены специальные примеры **символических действий** и показаны их характеристики. В конце заключения представлены перспективы исследования.

Ознакомление с мнениями современных исследователей Библии показало, что большинство из них обсуждали **символические действия**, по существу, в смысле научной перспективы, с точки зрения философской или языческих верований. Из-за неправильного подхода к вопросу, их выводы были неверными или недостаточными для понимания сути **символического действия**. Хотя этот термин использовался православными богословами, но взгляд Церкви на его сущность и точное определение этого термина нигде не был дан. Итак, прежде всего, целью исследования мы поставили поиск сущности **символического действия**. Полученный результат дал бы нам возможность сформулировать точную дефиницию этого термина, на основании чего мы определили бы сферу диссертационного исследования.

Чтобы понять сущность **символического действия**, мы рассмотрели церковное толкование на наиболее важных примерах этих действий. Изучение объяснений отцов показало, что эти действия сочетаются **в виде пророчества делом**, но имеют свои особенности.

Исходя из полученного результата, строго сформулировано определение термина **символическое действие**: мы называем **символическим действием** те пророчества делами, которые осуществляются **наглядно**, перед людьми, страдающими от духовной болезни, ожесточения сердца, отличаются удивительностью (неадекватностью по нормам поведения, принятых в обществе) и сопровождаются объяснением их значения.

На основании приведенного выше определения, мы выделили **двадцать пять** библейских эпизодов в ветхозаветных книгах.

Выявление всех **символических действий** в Ветхом Завете позволило нам изучить предмет диссертации. Для достижения нашей главной цели, мы изучили все необходимые чтения этих библейских эпизодов. Кроме

того, мы изучили все те церковные толкования, которые были в нашем распоряжении. Систематический анализ экзегезы святых отцов позволил нам увидеть взгляд Церкви на эти библейские эпизоды. Что касается проведенного текстологического исследования, оно создало основу для глубокого понимания этих толкований.

Итак, мы достигли главной цели диссертационного исследования: ссылаясь на отцов Церкви, мы провели богословский анализ **символических действий** пророков Ветхого Завета.

Ниже подытожены **символические действия** Ветхого Завета:

Каждое из **символических действий** было уникальным. Пророки часто указывали на одно и то же событие, но они предызображали их различными действиями. В то же время с их помощью были показаны разные стороны одного события. По большей части, **символическими действиями** были предызображены бедствия, например, Вавилонский плен. Пророки с особой необычностью предзнаменовали осаду и падение города Давида: Иеремия разбил глиняный сосуд, а Иезекииль заключил себя в доме, выполнил **символические действия** сбритыми волосами, принимал хлеб и воду особым образом.

Некоторые **символические действия** были утешительными пророчествами, например, возвращение из плена. Следует отметить, что **символические действия** приговора иногда заканчивались утешительным пророчеством.

Символическими действиями пророки также указывали будущее тех языческих народов, которые были тесно связаны с еврейским народам. Это осуществлялось в основном для того, чтобы богоизбранный народ не возлагал надежду на чужую силу и доверился Творцу.

Часто дети пророков также были вовлечены в **символические действия**. Два сына и дочь Осии указывали о причинах наказания Израильтян и последствиях их греховной жизни, а два сына Исаии передавали жителям Иудеи утешительную весть о спасении и предсказание наказания врагов.

Из **символических действий**, описанных в ветхозаветных книгах, выделяются три примера с определенными качествами. Два из них имеют одинаковую характерную особенность, а одна выделяется особым своеобразием:

Как мы знаем, пророки осуществляли **символические действия** по повелению Господа, тем не менее, исключением являются два **символических действия**, описанные в Ветхом Завете. Один из них связан с именем Елисея, а другой – с именем Иеремии. Они не были

непосредственно исполнены пророками, но были осуществлены их благословением и участием. Эпизод, связанный с пророком Елисеем, выделяется из **символических действий** еще одним отличительным признаком. Это единственный случай, когда Бог указывает пророку только форму **символического действия**, а его ход доверяет человеку.

Выдающимся примером всего вышеперечисленного является последнее **символическое действие**, описанное в ветхозаветных книгах. Захария возложил венки на голову первосвященника Иисуса. В этом случае для евреев стал очевидным и исторический, и мессианский смысл пророчества.

Настоящая работа выявила, что **символические действия** пророков очень похожи на действия юродивых, кажущиеся неадекватными. Данными действиями и пророки, и юродивые нарушали нормы поведения, принятые в обществе. Однако, все они действовали по вдохновению Святого Духа и прибегали к такому поведению для обращения людей. Поэтому мы считаем, что будущей перспективой для продолжения работы над диссертацией является исследование **символических действий** юродивых. Этим мы вспомним подвиги юродивых христианской церкви и осмыслим особую форму их деятельности в современных условиях. Исследование может быть продолжено и в направлении Нового Завета (Евангелие и Деяние Апостолов).

Перечень публикаций, связанных с диссертационной темой:

1. Ц. Чхеидзе, **Символические действия**, описанные в Книгах Царств, Тбилисская Духовная академия, свиток V, церковно-научный сборник, Тбилиси, 2017, стр. 173-190.
2. Ц. Чхеидзе, **Символические действия** пророка Осии, Тбилисская Духовная академия, научно-богословские труды VIII-IX, Тбилиси, 2018, стр. 350-395.
3. Ц. Чхеидзе, Хожение Исаяи нагим и босым, научно-богословский журнал „Религия“, Тбилиси, 2018, №1, стр. 34-42.
4. Ц. Чхеидзе, Сущность пророческого **символического действия** в Ветхом Завете, Тбилисская Духовная академия, Сборник докладов конференции Тбилисской Духовной академии и семинарии II, Тбилиси, 2019, стр. 175-192.